

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΩΝ

Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας

Τμήμα Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

με Θέμα : « Οικοτουρισμός »

Εισηγητής : κος Α.Παναγόπουλος

Σπουδάστρια : Σταυράκη Σοφία

ΠΑΤΡΑ

Οκτώβριος 2001

27

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφάλαιο 1^ο

Εισαγωγή . Η εμφάνιση του οικοτουρισμού 3

Κεφάλαιο 2^ο

Ορισμός - Έννοια 5

Κεφάλαιο 3^ο

Φορείς οικοτουρισμού 9

Κεφάλαιο 4^ο

Αποτελέσματα - Πλεονεκτήματα 13

- α. Φυσικό περιβάλλον
- β. Κουλτούρα ντόπιου πληθυσμού
- γ. Οικονομία ντόπιου πληθυσμού.
- δ. Οικοτουρίστας

Κεφάλαιο 5^ο

« Πρόγραμμα Δράσης 21 » (Agenda 21) για τη Βιομηχανία
Ταξιδιού & Τουρισμού προς μια Περιβαλλοντικά Βιώσιμη
Ανάπτυξη 15

Κεφάλαιο 6^ο

Οι επικριτές του οικοτουρισμού 20

- I. Ο οικοτουρισμός είναι ένα «οικο-προσωπείο»
Οι κίνδυνοι για το περιβάλλον
Χωρίς οφέλη για την τοπική κοινότητα
Ρομαντική φθορά
- II. Τα «πράσινα» κόλπα της τουριστικής βιομηχανίας
Οι κίνδυνοι του επιφανειακού οικοτουρισμού

Κεφάλαιο 7^ο

Προς ένα αυθεντικό οικοτουρισμό 25

- α. τουριστικοί πράκτορες
- β. ντόπιος πληθυσμός
- γ. οικοτουρίστας

Κεφάλαιο 8^ο**Οικοτουριστικά μοντέλα ανά τον κόσμο ..... 29****I. Conservation International**

- i. Η περίπτωση της Γουατεμάλας*
- ii. Η περίπτωση της Μαδαγασκάρης*
- iii. Η περίπτωση της Ινδονησίας*

II. Περίπτωση οικοτουριστικής επιχείρησης βασισμένης στις τοπικές κοινότητες στην περιοχή των Μάγια στο Μπελίζ**Κεφάλαιο 9^ο****Ο οικοτουρισμός στην Ελλάδα 42**

- i. Άξονες τουριστικής πολιτικής*
- ii. Πρωτοβουλίες και δράση*
- iii. Οικοτουριστικός προορισμός*

Κεφάλαιο 10^ο**2002 Διεθνές Έτος Οικοτουρισμού 47**

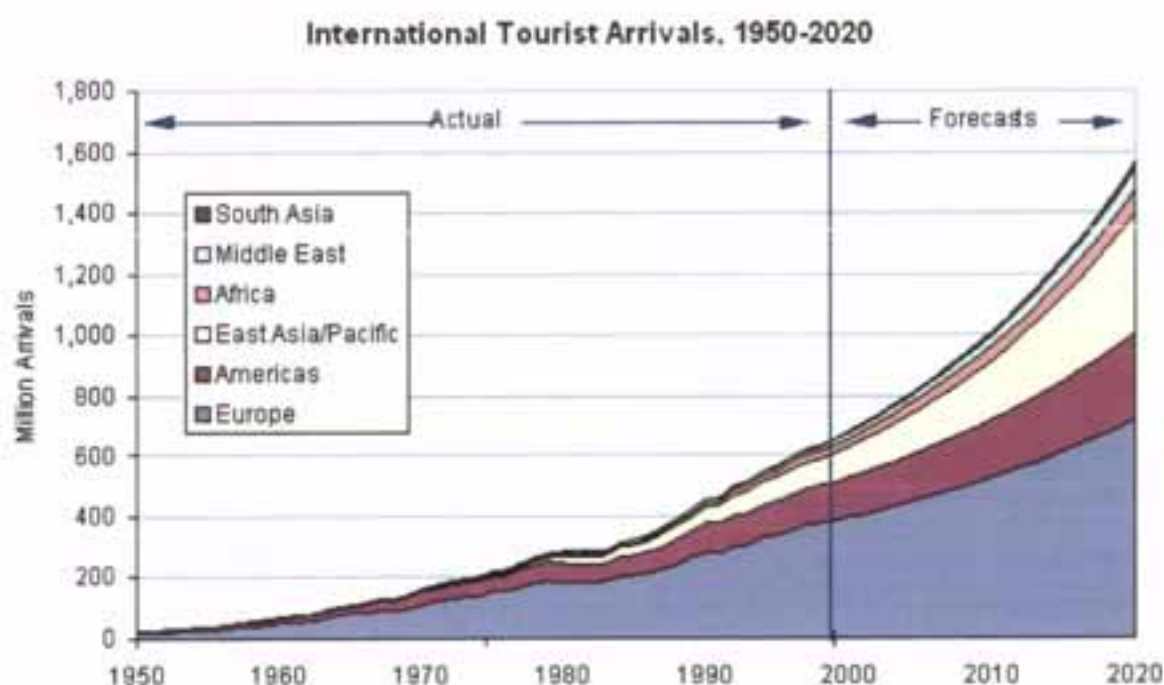
- I. Στόχοι και κύριες δράσεις**
- II. Η κύρια εκδήλωση του ΙΥΕ : Η Παγκόσμια Συνδιάσκεψη Οικοτουρισμού . Κερπέκ , Καναδάς**
- III. Τελική έκθεση σεμιναρίου για το σχεδιασμό και τη διαχείριση του οικοτουρισμού στην Αφρική . Μαπούτο , Μοζαμβίκη**
- IV. Συνέδριο με τίτλο « Η ανάπτυξη του οικοτουρισμού : Η διεθνής εμπειρία και η περίπτωση της Ελλάδας » .Θεσσαλονίκη**

Επίλογος ..... 56**Πηγές 57**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Εισαγωγή . Η εμφάνιση του οικοτουρισμού .

Είναι γενικά παραδεκτό ότι ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους πιο ανταγωνιστικούς και γρήγορα αναπτυσσόμενους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας . Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού οι αφίξεις των τουριστών διεθνώς το 1999 ήταν 664,4 εκ. , ενώ αναμένεται να ξεπεράσουν το 1,56 δις. μέχρι το 2020 (βλ. Πίνακα 1.1) .

Πηγή: Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO)

Πίνακας 1.1 Αφίξεις τουριστών διεθνώς , 1950-2020

Στους ρυθμούς λοιπόν, μιας αλματώδους και συχνά απρογραμματίστης εξέλιξης αναπτύχθηκαν φαινόμενα όπως ο μαζικός τουρισμός. Στη πορεία του όμως, απέκτησε επικριτές για τις οικονομικές, κοινωνικές, αλλά και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις στους τουριστικούς προορισμούς που «κατακτούσε». Οι ανησυχίες σχετικά με τις οικολογικές επιπτώσεις του τουρισμού άρχισαν να εντείνονται κατά τις δεκαετίες του 1960 και 1970 (Pearce 1985), όταν ορισμένοι παράγοντες συνειδητοποίησαν ότι η τουριστική βιομηχανία είχε τη δυνατότητα να διαμορφώνει είτε εν μέρει, είτε ολοκληρωτικά ένα τουριστικό προορισμό κατά τρόπο αρνητικό. Η ευαισθητοποίηση σε περιβαλλοντικά θέματα στο χώρο των τουριστικών ερευνών σημείωσε τεράστια ανάπτυξη στα μέσα της δεκαετίας του 1970 μέσα από τα έργα

των Budowski (1976)*, Krippendorf (1977) και Cohen (1978). Στις αρχές του 1980 ο Krippendorf παρουσίασε κάποιες νέες μελέτες στο θέμα των οικολογικών επιπτώσεων του τουρισμού, αναγνωρίζοντας, όπως ο Budowski, ότι οι φυσικοί πόροι παίζουν το ρόλο των πρώτων υλών για τον τουρισμό, που μέσα από την κακή χρήση και την κατάχρηση χάνουν την αξία τους. Καθ' όλη τη δεκαετία του 1980 η τουριστική έρευνα εντάθηκε, χάρη στον πλούτο των πληροφοριών, που προέκυψαν για τις σχέσεις τουρισμού- διατήρησης περιβάλλοντος και της ανάγκης ανεύρεσης μιας λύσης στο πρόβλημα της υπερπήδησης των αρνητικών επιπτώσεων του τουρισμού. Ο Romeril (1985), σε μια ειδική έκδοση του *International Journal of Environmental Studies* για τον τουρισμό, έγραψε ότι η ανησυχία για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού προέκυψε μέσα από μια ευρύτερη παγκόσμια ανησυχία για τη διατήρηση του φυσικού πλούτου η οποία εκφράστηκε από το Συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών για το Ανθρώπινο Περιβάλλον του 1972, την Παγκόσμια Στρατηγική Διατήρησης του 1980, την Αναφορά της Επιτροπής Brandt (1980) και τη Διακήρυξη της Μανίλα για τον Παγκόσμιο Τουρισμό το 1980, όπου αναφερόταν ότι:

Η χρήση των τουριστικών πόρων αν αφεθεί ανεξέλεγκτη τότε υπάρχει κίνδυνος υποβάθμισης ή καταστροφής του περιβάλλοντος. Η ικανοποίηση των τουριστικών απαιτήσεων δεν πρέπει να γίνεται βάρος των κοινωνικών και οικονομικών συμφερόντων του πληθυσμού τουριστικών περιοχών, ούτε προς το περιβάλλον, και μάλιστα, ούτε στους φυσικούς πόρους, που αποτελούν τους πόλους έλξης του τουρισμού σε ιστορικούς και σε πολιτιστικούς χώρους. Όλοι οι τουριστικοί πόροι αποτελούν μέρος της κληρονομιάς της ανθρωπότητας.

Στη δεκαετία του «πράσινου καταναλωτισμού» οι καταναλωτές σύντομα οδηγούνταν στη ζήτηση «περιβαλλοντικά ορθών» διακοπών (Krippendorf 1987). Ας μην ξεχνάμε ότι ένα από τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά του τουρισμού είναι ότι κατά μια έννοια πρόκειται για μια «βιομηχανία μόδας». Οι τουριστικοί πράκτορες λοιπόν και τα ταξιδιωτικά γραφεία άρχισαν να προωθούν τους εαυτούς τους και τα προϊόντα τους ως «φιλικά προς το περιβάλλον».

Σε αυτό το πλαίσιο εμφανίστηκαν έννοιες όπως η βιώσιμη ανάπτυξη και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, όπως ο τουρισμός άγριας φύσης, ο τουρισμός περιπέτειας και ο **οικοτουρισμός**. Σύμφωνα με πολλές μελέτες, ο πρώτος που χρησιμοποίησε τον όρο αυτό ήταν ο Ceballos-Lascurain (1987). Τον όρισε ως «ταξίδι προς σχετικά αμόλυντες ή αδιατάρακτες φυσικές περιοχές με στόχο τη μελέτη, το θαυμασμό και την απόλαυση του τοπίου και της άγριας φύσης, καθώς και κάθε πολιτιστικής εκδήλωσης (τόσο του παρελθόντος, όσο και σημερινή) που μπορεί να λαμβάνει χώρα σε αυτές τις περιοχές».

---

* Ο Budowski προσδιόρισε τρία διαφορετικά «επίπεδα» στις σχέσεις του τουρισμού με τη διατήρηση του περιβάλλοντος: σύγκρουση, συνύπαρξη και συμβίωση. Πιστεύει ότι η επέκταση του τουρισμού είχε μια αναπόφευκτη επίδραση στους φυσικούς πόρους, στους οποίους στηριζόταν, με αποτέλεσμα να θεωρήσει ότι στην εποχή εκείνη η σχέση αυτή οδηγούσε από τη συνύπαρξη στη σύγκρουση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Ορισμός - Έννοια

Υπάρχουν πολλές απόψεις σχετικά με το τι ορίζει τον οικοτουρισμό, συχνά δε, σκοπιμώς ή μη, συγχέεται και με άλλες μορφές τουρισμού. Προκειμένου, λοιπόν, να τον κατανοήσουμε σωστά παραθέτουμε τις έννοιες και τους ορισμούς που συνοδεύουν τον οικοτουρισμό, επιλέγοντας κατά κύριο λόγο τους πιο σαφείς από αυτούς.

- **Βιώσιμη ανάπτυξη** είναι η ανάπτυξη η οποία ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες. (Έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη)
- Η **βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη** συναντά τις ανάγκες των τουριστών και των φιλοξενούντων περιοχών, ενώ παράλληλα προστατεύει και εδραιώνει τις ευκαιρίες για το μέλλον. Είναι υπεύθυνη δε για μια διαχείριση όλων των πόρων με τέτοιο τρόπο ώστε οι οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες να πραγματοποιούνται διατηρώντας συγχρόνως την πολιτισμική ακεραιότητα, τις απαραίτητες οικολογικές διαδικασίες, την βιοποικιλότητα και τα συστήματα διασφάλισης της ζωής. (Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού)
- Ο **φυσικός τουρισμός** είναι ένα ταξίδι με στόχο την απόλαυση των μη-ανεπτυγμένων φυσικών περιοχών ή της άγριας φύσης. Περιλαμβάνει δε όλες τις μορφές τουρισμού - *μαζικός, περιπέτειας, τουρισμός ήπιων επιδράσεων, οικοτουρισμός* - που χρησιμοποιούν φυσικούς πόρους σε άγρια ή μη-ανεπτυγμένη μορφή, όπου περιλαμβάνονται είδη ζώων, βιότοποι, φυσικά τοπία, θάλασσες και λίμνες. (Goodwin 1996)
- Ο **τουρισμός περιπέτειας** βασίζεται στην πρόκληση μέσα από μια διαδικασία συναρπαστικών και συνήθως ριψοκίνδυνων δραστηριοτήτων, που λαμβάνουν χώρα σε έναν ασυνήθιστο, εξωτικό, απομακρυσμένο ή φυσικό προορισμό. Τυπικές δραστηριότητες περιλαμβάνουν ορειβάσια, καγιάκ, καταδύσεις σε μεγάλα βάθη κτλ.

- Οικοτουρισμός:
- Μια διαφωτιστική εμπειρία ταξιδιού στη φύση , που συμβάλλει στη διατήρηση του οικοσυστήματος , ενώ παράλληλα σέβεται την ακεραιότητα της κοινότητας υποδοχής .
(*Cater & Lowman 1994*)
- Το ταξίδι που στοχεύει στην κατανόηση της πολιτισμικής και φυσικής ιστορίας , διατηρώντας την ακεραιότητα του οικοσυστήματος και παράγοντας οικονομικά οφέλη που ενθαρρύνουν τη διατήρηση του περιβάλλοντος .
(*Ryel & Grasse 1991*)
- Υπεύθυνο ταξίδι σε φυσικές περιοχές που προστατεύει το περιβάλλον και βελτιώνει την ευημερία των ντόπιων κατοίκων .
(*The Ecotourism Society*)
- Φυσικός τουρισμός λίγων επιπτώσεων που συμβάλλει στη διατήρηση των βιοτόπων και των ειδών της χλωρίδας και της πανίδας , είτε άμεσα μέσα από τη συμβολή στη διατήρηση του περιβάλλοντος , είτε έμμεσα μέσω της εξασφάλισης εσόδων στην τοπική κοινότητα αρκετών για τους κατοίκους της , προστατεύοντας έτσι τη φυσική κληρονομιά ως πηγή εσόδων .
(*Goodwin 1996*)
- Μια μορφή τουρισμού που εμπνέεται κατά κύριο λόγο από τη φυσική ιστορία μιας περιοχής , συμπεριλαμβανομένης και της τοπικής κουλτούρας. Ο οικοτουρίστας επισκέπτεται μη-αναπτυγμένες περιοχές με ένα πνεύμα εκτίμησης , συμμετοχής και ευαισθησίας . Ο οικοτουρίστας δε χρησιμοποιεί με καταναλωτικό τρόπο τους φυσικούς πόρους και την άγρια φύση , ενώ συμβάλλει ακόμα στη ζωή της περιοχής που επισκέπτεται μέσα από την προσωπική του εργασία ή την οικονομική του βοήθεια για τη διατήρηση της περιοχής και την οικονομική ευημερία των κατοίκων της . Η επίσκεψη θα πρέπει να ενισχύει την αφοσίωση και την εκτίμηση του οικοτουρίστα απέναντι στα οικολογικά θέματα γενικά και ειδικότερα στις ανάγκες της κοινότητας . Ο οικοτουρισμός περιέχει επίσης την έννοια της διαχείρισης από την πλευρά της χώρας υποδοχής , η οποία δεσμεύεται για την προστασία και τη διατήρηση της περιοχής με τη συμμετοχή των ντόπιων κατοίκων , τη σωστή προβολή της περιοχής , την τήρηση των κανόνων προστασίας του περιβάλλοντος και τη χρήση των εσόδων των επιχειρήσεων για τη χρηματοδότηση της διαχείρισης των φυσικών πόρων της περιοχής και της ντόπιας ανάπτυξης .
(*Ziffer 1989*)

- Ταξίδι προς σχετικά αδιατάρακτες φυσικές περιοχές με στόχο την έρευνα, την απόλαυση ή την εθελοντική βοήθεια. Είναι ένα ταξίδι, που ασχολείται με τη χλωρίδα, την πανίδα, τη γεωλογία και τα οικοσυστήματα μιας περιοχής καθώς και με τους ανθρώπους που ζουν σε αυτή, τις ανάγκες τους, την κουλτούρα τους και τη σχέση τους με τη γη. Αντιμετωπίζει τις φυσικές περιοχές ως «σπίτι για όλους μας» κατά μια παγκόσμια έννοια («οίκος» σημαίνει σπίτι) αλλά και ειδικότερα ως «σπίτι για τους ντόπιους κατοίκους». Θεωρείται ένα εργαλείο, τόσο για την προστασία του περιβάλλοντος, όσο και για τη βιώσιμη ανάπτυξη – ειδικά σε περιοχές όπου οι κάτοικοι καλούνται να αφήσουν τη χρήση των πόρων σε άλλους.
(Wallace & Pierce 1996)

Με το πέρασμα του χρόνου οι ορισμοί του οικοτουρισμού δίνουν έμφαση σε διαφορετικά στοιχεία, ωστόσο, κατά κύριο λόγο, υπάρχει ο κοινός παρανομαστής της βιωσιμότητας του φυσικού, κοινωνικού περιβάλλοντος προς όφελος των τοπικών κοινοτήτων και επιμόρφωσης του οικοτουρίστα.
(βλ. Πίνακα 2.1)

Πίνακας 2.1 Σύγκριση επιλεγμένων ορισμών του οικουρισμού *

Βασικές αρχές ορισμού	Ορισμοί													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Ενδιαφέρον για τη φύση														
Συμβάλλει στη συντήρηση του περιβάλλοντος														
Βασίζεται στα πάρκα και τις προστατευόμενες περιοχές														
Ωφελεί τους ντόπιους / Μεσοτηριόδημα οφέλη														
Εμπόρευση και έρευνα														
Λίγες επιπτώσεις / μη-καταναλωτικός														
Δουτολογία / ευδόννη														
Διαχείριση														
Βιωσιμότητα														
Αυτολειτουργία / Εκτίμηση														
Πολιτισμός														
Μικρή κλίμακα														

Πηγή : 1 Cerbasiou-Lascarain 1987, 2 Kutay 1989, 3 Ziffer 1989, 4 Fennell & Eagles 1990, 5 CEAC 1992, 6 Valentine 1993, 7 The Ecotourism Society, 8 Western, 9 Australian National Ecotourism Strategy, 10 Bramblin 1996, 11 Goodwin 1996, 12 Wallace & Pierre 1996, 13 Fennell 1999.

* Οι μεταβλητές καταγράφονται βάσει σχετικότητας απαντήσεων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Φορείς οικοτουρισμού

Αρχικά θα πρέπει να σημειώσουμε το γεγονός ότι συνήθως οι οικοτουρίστες προέρχονται από αναπτυγμένες χώρες, ενώ οι οικοτουριστικοί προορισμοί είναι σε χώρες υπό ανάπτυξη ή υποανάπτυκτες. Αναφέρουμε ενδεικτικά περιοχές όπως Κεντρική Αμερική, Αμαζόνιος, Νότια και Ανατολική Αφρική, Νοτιο-Ανατολική Ασία, Νησιά Ειρηνικού κ.α. Στη συνέχεια θα αναλύσουμε σύντομα αυτούς που κατέχουν τις θέσεις κλειδιά στο προγραμματισμό, τη διαχείριση και ανάπτυξη του οικοτουρισμού.

- Οι *εκτός συνόρων τουριστικοί πράκτορες* που βρίσκονται σε καίριες πόλεις στις αναπτυγμένες χώρες. Αυτοί είναι υπεύθυνοι για την διαμόρφωση του προγράμματος του οικοτουριστικού ταξιδιού, τα συμβόλαια με τις αεροπορικές εταιρίες τον διακανονισμό του μάρκετινγκ και των πωλήσεων, την οργάνωση των γκρουπς, επίσης δουλεύουν και με μεμονωμένους πελάτες, ενώ αναλαμβάνουν και άλλες σχετικές δραστηριότητες. Σαν ομάδα αυτού του είδους οι τουριστικοί πράκτορες παρέχουν ένα κρίσιμο παγκόσμιο σύνδεσμο μεταξύ των οικοτουριστικών επιχειρήσεων και προορισμών στις μη βιομηχανοποιημένες περιοχές. Σε μερικές περιπτώσεις είναι ιδιοκτήτες και διαχειρίζονται και εντός των συνόρων οικοτουριστικά καταλύματα.
- Οι *εντός των συνόρων τουριστικοί πράκτορες* έχουν τη βάση τους σε αστικές περιοχές στις ίδιες τις χώρες προορισμού. Συνήθως ειδικεύονται σε υπηρεσίες μέσα σε μια συγκεκριμένη χώρα, αλλά μπορεί να λειτουργούν και σε περισσότερες από μια. Συνεπώς συνεργάζονται με τους εκτός των συνόρων τουριστικούς πράκτορες, καθώς και απευθείας με τους πελάτες, προετοιμάζουν δρομολόγια, συγκεντρώνουν τις τοπικές επιχειρήσεις, προσλαμβάνουν προσωπικό και οργανώνουν το πρόγραμμα.
- Οι *τοπικές τουριστικές επιχειρήσεις* ποικίλουν παρέχοντας μια σειρά υπηρεσιών στους οικοτουρίστες, όπως οικο-καταλύματα, εστιατόρια, μεταφορές, προμήθειες, οδηγοί και άλλα. Μολονότι εδρεύουν στην επαρχία κοντά στους οικοτουριστικούς προορισμούς, μπορεί να ανήκουν και να διευθύνονται είτε από διεθνή, εθνικά, ή και τοπικά οικονομικά συμφέροντα.

- Οι *μη κυβερνητικοί οργανισμοί* των οποίων αποστολή, μεταξύ άλλων είναι η ανάπτυξη και υποστήριξη επιχειρήσεων οικοτουριστικής δραστηριότητας, καθώς και η ώθηση της ευρύτερης τουριστικής βιομηχανίας προς την οικολογική βιωσιμότητα. Ένας τέτοιος μη κερδοσκοπικός οργανισμός η *Conservation International* αναλύεται στο *Κεφάλαιο 8*.
- Τέλος, οι *κυβερνητικοί οργανισμοί* παίζουν πρωτεύοντα ρόλο στη διαχείριση και ανάπτυξη του οικοτουρισμού. Ένα από τα καλύτερα παραδείγματα εφαρμογής οικοτουριστικής πολιτικής έχει η *Εθνική Υπηρεσία Τουρισμού της Αυστραλίας*, (*Commonwealth Department of Tourism*) που υιοθέτησε την «*Εθνική Οικοτουριστική Στρατηγική*» (*National Ecotourism Strategy*). Η στρατηγική αυτή έχει ένα ξεκάθαρο εθνικό χαρακτήρα, αφού συμπεριλαμβάνει επλεκτικές απόψεις των Αυστραλών μέσα από μια σειρά ερευνών σχετικά με την κυβέρνηση, τη βιομηχανία, τις ομάδες περιβαλλοντικής προστασίας, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και τις κοινότητες. Πρόκειται για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της ανάπτυξης του οικοτουρισμού, μέσα από την αναγνώριση των κυριότερων θεμάτων που αφορούν τη βιωσιμότητά του και τη υποβολή προτάσεων για την επίλυση των θεμάτων αυτών. Οι 12 στόχοι της στρατηγικής παρουσιάζονται στον *Πίνακα 3.1*. Η δημιουργία του συμφώνου αυτού απέδειξε το εξελικτικό στάδιο που διανύει σήμερα ο οικοτουρισμός στην Αυστραλία και αποτελεί ένα μοντέλο για τις άλλες κυβερνήσεις και χώρες.

Πίνακας 3.1 Στόχοι της Εθνικής Στρατηγικής Οικοτουρισμού της Αυστραλίας

Στρατηγικό στοιχείο	Στόχος
Οικολογική βιωσιμότητα	Υποστήριξη της εφαρμογής οικολογικά βιώσιμων αρχών και πρακτικών σε όλη την τουριστική βιομηχανία .
Ολοκληρωμένος περιφερειακός προγραμματισμός	Ανάπτυξη μιας στρατηγικής προσέγγισης για ολοκληρωμένο περιφερειακό προγραμματισμό που θα στηρίζεται σε οικολογικά βιώσιμες αρχές και πρακτικές και θα περιλαμβάνει και τον οικοτουρισμό .
Διαχείριση φυσικών πόρων	Προώθηση μιας συμπληρωματικής και συμβατής προσέγγισης μεταξύ οικοτουριστικών δραστηριοτήτων και συντήρησης για την διαχείριση των φυσικών πόρων .
Κανονισμοί	Προώθηση του αυτοελέγχου της βιομηχανίας μέσα από την ανάπτυξη και την εφαρμογή σωστών βιομηχανικών προτύπων και πιστοποίησης .
Υποδομή	Όπου είναι εφικτό , να υπάρχει υποστήριξη του σχεδιασμού και της χρήσης προσεκτικά επλεγμένων και κατασκευασμένων έργων υποδομής για την ελαχιστοποίηση των επιδράσεων των τουριστών στους φυσικούς πόρους και για τη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για περιβαλλοντική μόρφωση που θα είναι σύμφωνη με τους πραγματικούς στόχους .
Έλεγχος επιπτώσεων	Διεξαγωγή περαιτέρω έρευνας των επιδράσεων που ασκεί ο οικοτουρισμός για τη βελτίωση της τράπεζας πληροφοριών για τον προγραμματισμό και τη λήψη αποφάσεων .

Στρατηγικό στοιχείο	Στόχος
Μάρκετινγκ	Ενθάρρυνση και προώθηση ενός ηθικού τρόπου προώθησης των προϊόντων του οικοτουρισμού για την ικανοποίηση των επισκεπτών και την επίτευξη ικανοποιητικών επιπέδων προσφοράς και ζήτησης .
Βιομηχανικά πρότυπα / πιστοποίηση	Υποστήριξη της ανάπτυξης βιομηχανικών προτύπων υψηλής ποιότητας και ένα εθνικό σύστημα πιστοποίησης για τον οικοτουρισμό .
Μόρφωση	Βελτίωση του επιπέδου και της παράδοσης οικοτουριστικής εκπαίδευσης για όλες τις κοινωνικές ομάδες-στόχους .
Συμμετοχή ιθαγενών ανθρώπων	Ανάπτυξη ευκαιριών για μια αποφασιστική οικονομική αυτόαρκεια και αυτοέλεγχο για τους ιθαγενείς κατοίκους .
Βιωσιμότητα	Εξέταση των επαγγελματικών αναγκών των επιχειρηματιών και ανάπτυξη τρόπων για τη βελτίωση της βιωσιμότητας , είτε με μεμονωμένες είτε με συλλογικές προσπάθειες .
Θέματα δικαιοσύνης	Διασφάλιση των ευκαιριών πρόσβασης σε οικοτουριστικές δραστηριότητες (εμπειρίες) ισόνομα το όφελος της ντόπιας κοινότητας από τον οικοτουρισμό και η συμβολή στην διατήρηση και διαχείριση των φυσικών πόρων .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Αποτελέσματα - Πλεονεκτήματα

Όπως διαφαίνεται και από τους ορισμούς του οικοτουρισμού η θετική του δράση εντοπίζεται στα εξής τέσσερα σημεία :

α) φυσικό περιβάλλον

Σεβόμενος την αρχή της *φέρουσας ικανότητας** ο οικοτουρισμός προσπαθεί να ελαχιστοποιήσει τις αρνητικές επιπτώσεις στην άγρια ζωή, το έδαφος, την βλάστηση, το νερό και την ποιότητα του αέρα. Κάτι τέτοιο γίνεται με την εφαρμογή διαφόρων πρακτικών μεθόδων όπως : ο ελεγχόμενος αριθμός των ατόμων που συμμετέχουν σε κάθε γκρουπ, ο τύπος των μεταφορικών μέσων που χρησιμοποιούνται, τακτική «μην αφήνεται ίχνη» σε συνδυασμό με όσο το δυνατό λιγότερο καταναλωτική τακτική, χρήση ανακυκλώσιμων υλικών και ανανεώσιμων μορφών ενέργειας, ασφαλή διαχείριση των απορριμμάτων, αρχιτεκτονική, διακόσμηση και δομικά υλικά των οικοκαταλυμάτων σε συμφωνία με τα τοπικά, εκπαίδευση των οδηγών, πληροφόρηση των επισκεπτών, πριν και κατά τη διάρκεια των περιηγήσεων, επιδίωξη δραστηριοτήτων που αντιμετωπίζουν με ευαισθησία το οικοσύστημα.

Εξάλλου, η ενίσχυση των οικονομικών πόρων για την περιβαλλοντική προστασία, έρευνα και εκπαίδευση, με μια σειρά μηχανισμών όπως : εισιτήρια εισόδου σε εθνικά πάρκα, φόροι τουριστικών, ξενοδοχειακών και αεροπορικών εταιρειών και δωρεές σε τοπικές μελέτες ή μη κυβερνητικούς οργανισμούς.

Εκτός από τα παραπάνω υπάρχει και το έμμεσο όφελος της περιβαλλοντικής συνειδητοποίησης και ευαισθητοποίησης των επισκεπτών, μέσα από την ενημέρωση για τη λειτουργία του οικοσυστήματος μιας περιοχής, με επακόλουθη τη ενεργή συμμετοχή και ενασχόλησή τους σε θέματα που το επηρεάζουν.

β) κουλτούρα ντόπιου πληθυσμού

Και σ' αυτή τη περίπτωση με γνώμονα τη φέρουσα ικανότητα, ο οικοτουρισμός μεγιστοποιεί την αρχική και μακροπρόθεσμη συμμετοχή των ντόπιων κατοίκων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, η οποία καθορίζει τον τύπο και όγκο του τουριστικού ρεύματος που θα υποδεχτούν. Αυτό υποστηρίζεται από διαρκή συμβουλευτική και προγραμματική δράση τοπικών

* *φέρουσα ικανότητα* : κάθε περιοχή έχει κοινωνικά και οικολογικά όρια χρήσης

ομάδων , εμφύτευση των τοπικών ιδεών στα διαχειριστικά πλάνα της περιοχής , ανάπτυξη οικοτουριστικών δραστηριοτήτων και προγραμμάτων που συμβαδίζουν με τις τοπικές ανάγκες και ήθη . Παράλληλα η ελεγχόμενη αυτή ανάπτυξη του οικοτουρισμού λειτουργεί συμπληρωματικά , αντί να αντικαθιστά ή να εξαλείφει τις παραδοσιακές δραστηριότητες (γεωργία, αλιεία κ.α.) μέσα στο κοινωνικό σύστημα . Από την πλευρά του ο οικοτουρίστας είναι εκ των προτέρων ενημερωμένος για τα τοπικά έθιμα , σεβόμενος ενδυματολογικούς κώδικες και άλλες κοινωνικές νόρμες .

γ) οικονομία ντόπιου πληθυσμού

Όπως φαίνεται και από τα παραπάνω ο οικοτουρισμός στηρίζει και ενισχύει την ντόπια οικονομία . Προσφέροντας δουλειά στους ντόπιους κατοίκους , δημιουργώντας τοπικές οικοτουριστικές επιχειρήσεις , χρησιμοποιώντας τοπικά προϊόντα , λειτουργεί ως μια εναλλακτική μορφή εισοδήματος. Εξάλλου , διαμέσου μιας διαδικασίας κυκλικής ροής των οικοτουριστικών δραστηριοτήτων , μπορεί να γίνει μια δίκαιη κατανομή των οικονομικών οφελών στις ντόπιες οικογένειες (βλ. *Toledo Ecotourism Association* σελ.39) .

Επιπρόσθετα , μέρος των εσόδων από φόρους αεροπορικών εταιρειών κτλ , εισιτηρίων εισόδου στα εθνικά πάρκα , δωρεών σε μη κυβερνητικούς οργανισμούς επαναεπενδύονται στην ανάπτυξη των τοπικών κοινοτήτων .

δ) οικοτουρίστας

Αναμφίβολα ο ίδιος ο οικοτουρίστας ωφελείται , αφού έχει τη δυνατότητα να μάθει σε βάθος , αλλά και να έρθει σε επαφή με τα οικοσυστήματα και τους ιθαγενείς κατοίκους των φυσικών περιοχών που επισκέπτεται. Παράλληλα , μπορεί να συμβάλλει και ενεργά , μέσα από την προσωπική του εργασία ή την οικονομική του βοήθεια για τη προστασία και διατήρηση της σπάνιας χλωρίδας και πανίδας της περιοχής , καθώς και την ευημερία των κατοίκων της .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Πρόγραμμα Δράσης 21 (Agenda 21) για τη Βιομηχανία Ταξιδιού & Τουρισμού προς μια Περιβαλλοντικά Βιώσιμη Ανάπτυξη

Το 1996 τρεις διεθνείς οργανισμοί - Το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδιού & Τουρισμού (WTTC) , ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO) και το Συμβούλιο της Γης - συνενώθηκαν για να εδραιώσουν ένα σχέδιο δράσης με τον τίτλο « Πρόγραμμα Δράσης 21 για τη Βιομηχανία Ταξιδιού & Τουρισμού : Προς μια Περιβαλλοντικά Βιώσιμη Ανάπτυξη » , βασισμένο στα πορίσματα της διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον και την ανάπτυξη που έγινε στο Ρίο Ντε Τζανέιρο το 1992 .

Το έγγραφο αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για τις επιχειρήσεις ταξιδιού και τουρισμού , τις κυβερνήσεις , τις εθνικές τουριστικές υπηρεσίες και αντιπροσωπευτικούς εμπορικούς οργανισμούς , καθώς και τους ίδιους τους τουρίστες .

Από τότε που συντάχθηκε το έγγραφο οι τρεις οργανισμοί ξεκίνησαν μια σειρά πενταετών τοπικών σεμιναρίων , σχεδιασμένα για να αυξήσουν την ενημέρωση σε σχέση με τα πορίσματα και να προσαρμόσουν το πρόγραμμα σε τοπική εμβέλεια .

Το κεφάλαιο αυτό παραθέτει τα κύρια συμπεράσματα του εγγράφου μαζί με το αποτέλεσμα του πρώτου χρόνου των τοπικών σεμιναρίων , που έλαβαν χώρα το 1997 στο Λονδίνο και στη Τζακάρτα .

Το Πρόγραμμα Δράσης 21 υιοθετήθηκε από 182 κυβερνήσεις . Πρόκειται για τα πρώτο έγγραφο του είδους του που πέτυχε διεθνή κινητοποίηση και ευαισθητοποίηση , παρέχοντας ένα πρότυπο διασφάλισης για το βιώσιμο μέλλον του πλανήτη . Αναγνωρίζει τα περιβαλλοντικά και αναπτυξιακά θέματα που απειλούν να φέρουν οικονομική και οικολογική καταστροφή και παρουσιάζει μια στρατηγική για τη μετάβαση σε πιο βιώσιμες αναπτυξιακές στρατηγικές .

Το Πρόγραμμα Δράσης 21 για τη Βιομηχανία Ταξιδιού & Τουρισμού

Η τουριστική βιομηχανία έχει επενδυτικό ενδιαφέρον να προστατεύει τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους , αφού αποτελούν τον πυρήνα της. Ως η μεγαλύτερη παγκόσμια βιομηχανία , άλλωστε , έχει τη δυνατότητα να φέρει τη βιώσιμη ανάπτυξη στις κοινότητες και τις χώρες στις ποίες δρα . Επικεντρωμένες προσπάθειες από κυβερνήσεις και άλλους τομείς της βιομηχανίας είναι απαραίτητες , προκειμένου να πραγματοποιηθεί η δυνατότητα αυτή και να διασφαλιστεί η μακροπρόθεσμη ανάπτυξη. Το έγγραφο

Agenda 21 περιέχει σημεία δράσης που έχουν προτεραιότητα , με ορισμένους στόχους και προτεινόμενα βήματα για την επίτευξή τους. Επίσης , δίνει έμφαση στη σπουδαιότητα τη συνεργασίας μεταξύ των κυβερνήσεων , της βιομηχανίας και μη κυβερνητικών οργανισμών , αναλύει τη στρατηγική και οικονομική σπουδαιότητα του τουρισμού και διατείνεται τα τεράστια οφέλη από μια βιώσιμη τουριστική βιομηχανία .

Ο σκελετός της βιώσιμης ανάπτυξης που αφορά τη βιομηχανία Ταξιδιού & Τουρισμού πρέπει να βασίζεται στη διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη , από τη οποία απορρέουν οι παρακάτω αρχές :

- ♦ Ο Τουρισμός πρέπει να βοηθά τους ανθρώπους να ζουν υγιεινά , παραγωγικά , σε αρμονία με τη φύση .
- ♦ Ο Τουρισμός πρέπει να συνεισφέρει στη διατήρηση , προστασία και αποκατάσταση του οικοσυστήματος .
- ♦ Ο Τουρισμός πρέπει να βασίζεται επάνω σε βιώσιμα σχέδια παραγωγής και κατανάλωσης .
- ♦ Ο προστατευτισμός του εμπορίου στις υπηρεσίες Ταξιδιού & Τουρισμού πρέπει να εμποδίζεται ή να αναστρέφεται .
- ♦ Η προστασία του περιβάλλοντος πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της τουριστικής αναπτυξιακής διαδικασίας .
- ♦ Τα θέματα που αφορούν την τουριστική ανάπτυξη πρέπει να χειρίζονται με τη συμμετοχή των εμπλεκόμενων πολιτών , με προγραμματικές αποφάσεις που υιοθετούνται σε τοπικό επίπεδο .
- ♦ Τα έθνη πρέπει να προειδοποιούν το ένα το άλλο για τις φυσικές καταστροφές που μπορεί να επηρεάζουν τους τουρίστες ή τις τουριστικές περιοχές .
- ♦ Ο Τουρισμός πρέπει να φροντίζει για την επαγγελματική απασχόληση των ιθαγενών κατοίκων στο μέγιστο δυνατό βαθμό .
- ♦ Η τουριστική ανάπτυξη πρέπει να αναγνωρίζει και να υποστηρίζει την ταυτότητα , την κουλτούρα και τα ενδιαφέροντα των ιθαγενών κατοίκων .
- ♦ Οι διεθνείς νόμοι που προστατεύουν το περιβάλλον πρέπει να γίνονται σεβαστοί από τη βιομηχανία Ταξιδιού & Τουρισμού .

Για τους κυβερνητικούς οργανισμούς, εθνικές τουριστικές υπηρεσίες και οργανισμούς εμπορίου, ο πρωταρχικός σκοπός είναι να εδραιώσουν συστήματα που θα θέτουν το σκεπτικό της βιωσιμότητας στο πυρήνα των διαδικασιών αποφάσεων και θα κάνουν την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη πράξη. Τα εννέα σημεία προτεραιότητας για δράση είναι τα εξής:

- ♦ Προσέγγιση της ικανότητας των υπαρχόντων κανονισμών, οικονομικών και εθελοντικών πλαισίων να φέρουν το βιώσιμο τουρισμό.
- ♦ Προσέγγιση των οικονομικών, κοινωνικών, πολιτισμικών και περιβαλλοντικών επιδράσεων του οργανισμού.
- ♦ Ενημέρωση, εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του κοινού.
- ♦ Σχεδιασμός για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.
- ♦ Ανταλλαγή πληροφοριών δυνατοτήτων τεχνολογίας που αφορούν τον βιώσιμο τουρισμό μεταξύ αναπτυγμένων και υπό ανάπτυξη χωρών.
- ♦ Παροχές για τη συμμετοχή όλων των τομέων της κοινωνίας.
- ♦ Σχεδιασμός νέων τουριστικών προϊόντων με βάση τη βιωσιμότητα, αναπόσπαστο κομμάτι της τουριστικής αναπτυξιακής διαδικασίας.
- ♦ Μέτρηση της προόδου στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο.
- ♦ Συνεργασίες για βιώσιμη ανάπτυξη.

Για τις επιχειρήσεις Ταξιδιού & Τουρισμού ο κύριος σκοπός είναι να εγκαθιδρύσουν συστήματα και διαδικασίες, ώστε η διαχειριστική λειτουργία τους να διέπεται από την αρχή της βιωσιμότητας. Τα δέκα σημεία προτεραιότητας για δράση είναι:

- ♦ ελαχιστοποίηση των αποβλήτων, απορριμμάτων και ανακύκλωση
- ♦ ενεργειακή επάρκεια, διατήρηση και διαχείριση
- ♦ διαχείριση πηγών πόσιμου νερού
- ♦ διαχείριση των απόβλητων νερών
- ♦ βλαβερές χημικές ουσίες

- ♦ μεταφορά
- ♦ προγραμματισμός και διαχείριση γης
- ♦ συμμετοχή προσωπικού , πελατών και κοινοτήτων σε περιβαλλοντικά θέματα
- ♦ σχεδιασμός για βιωσιμότητα
- ♦ συνεργασίες για την βιώσιμη ανάπτυξη

Η πρόκληση της επίτευξης των στόχων που θέτει το Πρόγραμμα Δράσης 21 δεν πρέπει να υποτιμάται . Θα χρειαστεί , βέβαια , θεμελιώδης επαναπροσανατολισμός . Βραχυπρόθεσμα οι αρνητικές επιπτώσεις στο χώρο της βιομηχανίας θα συνεχιστούν και οι επιχειρήσεις θα αντιμετωπίζουν θεσμικά και οικονομικά πρόστιμα . Μακροπρόθεσμα το μέλλον της βιομηχανίας του τουρισμού θα στηρίζεται στις δράσεις που λαμβάνονται τώρα με την υποστήριξη του Agenda 21 .

Προς την εφαρμογή του Προγράμματος Δράσης 21

Το έγγραφο κυκλοφόρησε ευρέως σε κυβερνήσεις , στη βιομηχανία γενικότερα , σε μη κυβερνητικούς οργανισμούς και ΜΜΕ και ένα πενταετές πρόγραμμα ξεκίνησε για την ενημέρωση και προώθηση σε τοπικό επίπεδο . Οι δύο πρώτες περιπτώσεις εφαρμογής έλαβαν χώρα στο Λονδίνο (Φεβρουάριος 1997) και στην Τζακάρτα (Νοέμβριος 1997) , με μια ευρεία συμμετοχή δημοσίων και ιδιωτικών φορέων , όπου κατέληξαν στα ακόλουθα συμπεράσματα :

- ♦ Ο τουρισμός έχει πραγματικές δυνατότητες να συνεισφέρει στη βιώσιμη ανάπτυξη με αποτελεσματική διαχείριση και λογικούς διακανονισμούς . Το Agenda 21 για τη βιομηχανία του Ταξιδιού & Τουρισμού παρέχει την σωστή κατεύθυνση . Θα πρέπει να διανέμεται ευρέως και να χρησιμοποιείται σαν πρότυπο όταν γίνεται αναφορά στον τουρισμό .

Οι περιβαλλοντικές πολιτικές κατατάσσονται σε τρεις βασικές κατηγορίες :

- ♦ αυτές που έχουν σαν αποτέλεσμα την μείωση του κόστους
- ♦ αυτές που απευθύνονται στον καταναλωτή και κάνουν τα προϊόντα πιο ελκυστικά
- ♦ αυτές που προωθούν τη βιωσιμότητα , αλλά δεν έχουν κανένα εμπορικό όφελος

Επειδή οι δύο τελευταίες απαιτούν μεγαλύτερο χρονικό διάστημα για να ευοδώσουν , οι κυβερνήσεις και οι τουριστικές επιχειρήσεις πρέπει να επικεντρώσουν τις προσπάθειές τους σε αυτούς τους τομείς .

- Απαιτείται στενή συνεργασία μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα: η εθελοντική δράση είναι προτιμότερη των θεσμοθετημένων κανόνων , ωστόσο κάποιος βαθμός κανόνων είναι απαραίτητος σε περιπτώσεις όπως η χρήση γης , διαχείριση αποβλήτων κτλ.
- Πρέπει να υπάρχει παρακολούθηση της προόδου προς τους περιβαλλοντικούς στόχους . Πρότυπα καλής πρακτικής , όπως οι δείκτες βιωσιμότητας του WTO ή τα κριτήρια πιστοποίησης τουριστικών προορισμών του προγράμματος *Green Globe* του WTTC , χρειάζεται να εφαρμοστούν ευρύτερα .
- Περιβαλλοντικοί φόροι , όπου εφαρμόζονται , πρέπει να είναι δίκαιοι και χωρίς διακρίσεις . Θα πρέπει να θεσμοθετούνται προσεκτικά , ώστε να ελαχιστοποιείται ο αντίκτυπός τους στην οικονομική ανάπτυξη και τα έσοδα πρέπει να τοποθετούνται σε τουριστικά προγράμματα που σχετίζονται με τη βελτίωση του περιβάλλοντος.
- Διεθνή , εθνικά και τοπικά χρηματοδοτικά συμβούλια , πρέπει να περιλαμβάνουν στα κριτήριά τους τη βιώσιμη ανάπτυξη , ώστε εν καιρώ όλες οι χρηματοδοτήσεις να στηρίζονται στη σωστή περιβαλλοντική πρακτική .
- Σύγχρονη έρευνα για τη βιώσιμη ανάπτυξη , πρέπει να πραγματοποιείται στο Πρόγραμμα Δράσης 21 . Θέματα που απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή συμπεριλαμβάνουν το σχεδιασμό , την έννοια της φέρουσας ικανότητας και τις δραστηριότητες των τουριστικών πρακτόρων .
- Η περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να αυξηθεί , ιδιαίτερα στις σχολές των μελλοντικών ξενοδοχειακών και τουριστικών εργαζομένων.
- Η διαφήμιση έχει σημαντικό ρόλο στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του τουριστικού κλάδου και των καταναλωτών για την ανάγκη της βιώσιμης τουριστικής πολιτικής , καθώς και στην παρακίνηση αυτών να δράσουν προς αυτό το στόχο .
- Περαιτέρω σεμινάρια πρέπει να λαμβάνουν χώρα σε διάφορες περιοχές του κόσμου , για να εξεταστεί η εφαρμογή των αρχών του Agenda 21 στις εκάστοτε ιδιαίτερες συνθήκες και να διασφαλιστεί η ευρύτερη εφαρμογή του .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Οι επικριτές του οικοτουρισμού

Παρά τα όσα αναφέρθηκαν για τον οικοτουρισμό ως μια μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης δεν λείπουν και οι επικριτές του . Στη συνέχεια παραθέτουμε δύο άρθρα που θίγουν χαρακτηριστικά σημεία της αρνητικής πλευράς .

I. Ο οικοτουρισμός είναι ένα «οικο-προσωπείο»¹

Πολλοί από τους ισχυρισμούς του οικοτουρισμού που αφορούν τα πλεονεκτήματά του είναι υπερβολικοί , ή οφείλονται περισσότερο στο μάρκετινγκ , παρά στην αυθεντική βιωσιμότητα . Τέτοιες μελέτες όχι μόνο δεν σχεδιάζονται και δεν διεκπεραιώνονται χωρίς την τοπική συναίνεση και υποστήριξη , αλλά συχνά απειλούν την ντόπια κουλτούρα , οικονομία και φυσικούς πόρους . Οι κριτικοί θεωρούν τον οικοτουρισμό ως ένα «οικο-προσωπείο» : μια τακτική που « καλύπτει με πράσινο » τις πρακτικές εκμετάλλευσης και καταναλωτισμού της τουριστικής βιομηχανίας . Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν τα κρίσιμα ερωτήματα που προκύπτουν από την προώθηση του οικοτουρισμού , αναφορικά με την παγκόσμια οικονομία και το αυξανόμενο κενό μεταξύ Βορά και Νότου , ιδίως στις χώρες του τρίτου κόσμου . Σημαντικά κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα , όπως η κακή διαχείριση των πόρων , η έλλειψη ισορροπιών στην πολιτική αντιπροσώπευση και δύναμη και η αύξηση μη βιώσιμων καταναλωτικών μεθόδων , είτε περιθωριοποιούνται , είτε αγνοούνται .

Οι κίνδυνοι για το περιβάλλον

Ο οικοτουρισμός μπορεί να φαίνεται ήπιος , αλλά μια από τις σοβαρότερες επιπτώσεις του είναι η αλλοτρίωση των παρθένων περιοχών - τα εθνικά πάρκα και άλλες περιοχές άγριας φύσης - τα οποία προωθούνται ως η πράσινη εκλογή . Ο οικοτουρισμός έχει καταναλωτικό χαρακτήρα προώθησης προς τις αστικές κοινωνίες και τον νέο « εναλλακτικό τρόπο ζωής » των μεσοαστών . Αναζητώντας «άθικτα» μέρη μακριά από την επίδραση του μαζικού τουρισμού , οι ταξιδιώτες φέρνουν στο φως νέου είδους προορισμούς . Μεγάλα τουριστικά θέρετρα , που περιλαμβάνουν υπερπολυτελή ξενοδοχεία , πολυεθνικά εμπορικά κέντρα και γήπεδα γκόλφ , ολοένα σε μεγαλύτερο βαθμό , εγκαθίστανται σε φυσικά καταφύγια στο όνομα του οικοτουρισμού . Σε τέτοιες επενδύσεις κατασκευάζονται εντελώς τεχνητά τοπία , που τείνουν να εξαφανίσουν ανεπανόρθωτα είδη φυτών και ζώων , ακόμα και ένα ολόκληρο οικοσύστημα .

¹ ' Eco-tourism or Eco-terrorism ' Anita Pleumarom 1995

Χωρίς οφέλη για την τοπική κοινότητα

Διάφορες τοπικές κοινωνικές και οικονομικές δραστηριότητες αντικαθίστανται από μία οικοτουριστική μονοκουλτούρα . Αντίθετα με τους ισχυρισμούς , οι ντόπιοι κάτοικοι δεν ωφελούνται απαραίτητα από τον οικοτουρισμό . Η επαγγελματική απασχόληση που σχετίζεται με τον τουρισμό είναι υπερεκτιμημένη , αφού οι ντόπιοι συχνά μένουν με χαμηλόμισθες δουλειές παροχής υπηρεσιών όπως τουριστικοί οδηγοί , πορτιέρηδες , πωλητές σουβενίρ . Ο κύριος όγκος των χρημάτων , όπως και με τον συμβατικό τουρισμό , καταλήγουν στις ξένες αεροπορικές εταιρείες , τους τουριστικούς πράκτορες και τους επενδυτές , που επαναπατριίζουν το κέρδος στις δικές τους πιο ανεπτυγμένες οικονομικά χώρες .

Ρομαντική φθορά

Η αξίωση του οικοτουρισμού ότι προστατεύει και ενισχύει την τοπική κουλτούρα είναι ανειλικρινής . Οι διάφορες ομάδες εθνών αντιμετωπίζονται ως ένα σημαντικό προσόν για την προσέλκυση των τουριστών , ένα « εξωτικό χρώμα » στο φυσικό σκηνικό και την άγρια φύση . Ο αυθόρμητος ρομαντισμός και η φθορά της κουλτούρας των ιθαγενών είναι μια ειρωνεία του οικοτουρισμού . Δεδομένου της έλλειψης επιτυχών παραδειγμάτων και των επαρκών στοιχείων για τις σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις , οι τωρινές τεράστιες επενδύσεις στον οικοτουρισμό είναι λανθασμένες και ανεύθυνες . Είναι αναγκαία η έρευνα , η εκπαίδευση και η πληροφόρηση των τουριστών , καθώς και η άμυνα απέναντι στην υποβίβαση της ντόπιας κουλτούρας .

II. Τα «πράσινα» κόλπα της τουριστικής βιομηχανίας²

Η τουριστική βιομηχανία προστατεύεται και προωθείται από μια ποικιλία οργανισμών , όπως Αμερικανική Κοινωνία Τουριστικών Πρακτόρων (ASTA) , ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO) και το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδιού & Τουρισμού (WTTC) . Σαφώς , είναι προς όφελος της τουριστικής βιομηχανίας να προστατεύει τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους του κόσμου μιας και αποτελούν το θεμέλιο λίθο των επιχειρηματικών της δραστηριοτήτων . Ωστόσο έχει και άλλα συμφέροντα , μερικά από τα οποία έρχονται σε αντίθεση με τα αξιώματα του οικοτουρισμού . Αυτοί οι τουριστικοί οργανισμοί υποστηρίζουν , για παράδειγμα , εκτεταμένες τουριστικές αγορές και εξάπλωση των εμπορικών συνόρων . Στα μέσα με τέλη της δεκαετίας του 1990 , οι διάφοροι οργανισμοί ανταποκρίθηκαν στην αύξηση των περιβαλλοντικών ανησυχιών και την άνοδο του οικοτουρισμού υιοθετώντας ορισμένες αλλαγές που αν εξεταστούν προσεκτικά , μάλλον αφορούν την προώθηση μικρών επιφανειακών αναδιαρθρώ-

² ' The Greenwashing of the Travel Industry ' Martha Honey 1997

σεων , παρά την εις βάθος εφαρμογή των αρχών και μεθόδων του οικοτουρισμού .

Οι « Δέκα εντολές για τον Οικοτουρισμό » του ASTA συγκαταλέγονται σε ένα αυξανόμενο αριθμό κωδικών προστασίας , που συντάσσουν οι διάφοροι οργανισμοί . Ευρέως διαδεδομένες στους τουριστικούς πράκτορες και το ταξιδιωτικό κοινό , οι « Εντολές » είναι τυπωμένες σε πράσινο χαρτί και σχεδιασμένες για να χωρούν σε ένα φάκελο αεροπορικού εισιτηρίου . Με σκοπό την ευαισθητοποίηση των τουριστών και όχι των ταξιδιωτικών πρακτόρων που ανήκουν στον ASTA , περιλαμβάνουν κοινοτυπίες όπως « Σεβαστείτε την εύθραυστη φύση της γης » , « Ακολουθείτε πάντα τα προκαθορισμένα μονοπάτια » και « Μην αγοράζετε προϊόντα φτιαγμένα από είδη φυτών και ζώων υπό εξαφάνιση » . Παρότι παρακινούν τους ταξιδιώτες να « Υποστηρίξουν τους αφοσιωμένους στις σταθερές αρχές της διατήρησης » δεν τους ενθαρρύνουν ιδιαίτερα να υποστηρίξουν τις οικοτουριστικές επιχειρήσεις που ανήκουν στις ντόπιες κοινότητες . Χωρίς μια περαιτέρω εκπαίδευση , τόσο των τουριστικών πρακτόρων , όσο και του κοινού , οι εντολές του ASTA δεν αποτελούν τον καλώς εννοούμενο οικοτουρισμό .

Κώδικες όπως οι παραπάνω μπορεί να επιτρέψουν σε έναν οργανισμό να ισχυριστεί μεγάλη ευαισθησία και υπευθυνότητα . Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του προγράμματος *Green Globe* του WTTC , εγκεκριμένο από το Συμβούλιο της Γης , το οποίο ιδρύθηκε για να επιβλέπει την εφαρμογή του Προγράμματος Δράσης 21 . Ο πρόεδρος του WTTC , *Geoffrey Lipman* , αποκάλυψε τη λειτουργία του *Green Globe* το 1994 στο Μόντρεαλ , σε ένα συνέδριο με τίτλο « Χτιζοντας ένα βιώσιμο κόσμο μέσα από τον τουρισμό » . Ο *Lipman* είπε στους παρευρισκομένους « Το σύμβολο *Green Globe* σημαίνει ότι μια εταιρεία είναι δεσμευμένη για την βελτίωση του περιβάλλοντος . Αυτό δεν σημαίνει όμως ότι κάτι τέτοιο το έχει επιτύχει . Θα μπορούσε να το περιγράψει κανείς ως ένα πρόγραμμα διάγνωσης και αυτοελέγχου και όχι ένα πρόγραμμα πιστοποίησης . Προσφέρει επιχειρηματικά οφέλη , εξοικονόμηση κόστους και διαφήμιση » . Με αυτό το σκεπτικό με ένα ποσό της τάξεως των \$200 , οι τουριστικές επιχειρήσεις μπορούν να αγοράσουν το δικαίωμα χρήσης του *Green Globe* λογοτύπου σε όλες τις διαφημίσεις τους και κατά αυτό τον τρόπο να δίνουν την εντύπωση ότι είναι « πράσινες » . Ως αντάλλαγμα η εταιρεία υπόσχεται να εργάζεται προς πιο περιβαλλοντικά ασφαλείς πρακτικές , όπως διαγράφονται από το Πρόγραμμα Δράσης 21 . Για να δοκιμάσουν την περιγραφή του *Lipman* , το *Worldwide Television News* στο Λονδίνο έστησε μια ψεύτικη εταιρεία που την ονόμασε *Greenman Travel* και έστειλε μια αίτηση και \$200 στο *Green Globe* . Για αντάλλαγμα η *Greenman Travel* έλαβε ένα πιστοποιητικό που δήλωνε « Σε αναγνώριση της δέσμευσής σας προς τη βελτίωση του περιβάλλοντος » . Ο WTTC δεν επαλήθευσε την αυθεντικότητα του *Greenman Travel* , ούτε ρώτησε γιατί θέλησε να ενταχθεί στο *Green Globe* . Έτσι το πρόγραμμα *Green Globe* είναι , κατά μια έννοια , ένα παιχνίδι του μάρκετινγκ .

Οι κίνδυνοι του επιφανειακού οικοτουρισμού

Ένα μεγάλο μέρος από αυτό που διαφημίζεται ως οικοτουρισμός είναι απλά μαζικός τουρισμός με « ένα λεπτό πράσινο επίστρωμα ». Ο επιφανειακός οικοτουρισμός προωθείται από τουριστικούς πράκτορες, εταιρείες κρουαζιερόπλοιων, αεροπορικές εταιρείες, μεγάλες αλυσίδες ξενοδοχείων και τουριστικών θέρετρων, διεθνής τουριστικούς οργανισμούς, που χρησιμοποιούν γρήγορες εξωτικά «πράσινες» επισκέψεις μέσα σε συμβατικά πακέτα. Σύμφωνα με την *D.Kelsay*, συντονίστρια του Παγκόσμιου Συνεδρίου του Τουρισμού για το Περιβάλλον, « Ο οικοτουρισμός έχει χρησιμοποιηθεί εννοώντας κάθε είδους ταξίδι περιπέτειας ή πολιτιστικό ταξίδι ».

Ένα υπολογίσιμο μέρος του ταξιδιωτικού κοινού ενδιαφέρεται γι' αυτόν τον τύπο τουρισμού. Τα τελευταία χρόνια, υπάρχει μια τάση για πολλούς οικοτουρίστες να είναι λιγότερο κοινωνικά υπεύθυνοι, περιβαλλοντικά ενδιαφερόμενοι και πολιτικά ενήμεροι από ότι στο παρελθόν. Οι αυξανόμενοι αριθμοί γηραιότερων, πιο εύπορων και πιο «μαλακών» τουριστών άρχισαν να επιλέγουν την άνεση από την διατήρηση του περιβάλλοντος. Οι επιφανειακοί ταξιδιώτες του οικοτουρισμού, όπως το θέτει ο *D.Western* « ψυχαγωγούνται από τη φύση, αλλά δεν ενδιαφέρονται για την ανιαρή συντήρησή της ». Οι οδηγοί-βιολόγοι στα νησιά Γκαλαπάγκος αναφέρουν ότι οι τουρίστες αυτές τις μέρες, παρότι περισσότεροι στον αριθμό, συνολικά ενδιαφέρονται λιγότερο για λεπτομέρειες για το μοναδικό οικοσύστημα των νησιών, από ότι στο παρελθόν και απλά θέλουν μια γρήγορη ιστορική και οικολογική περιληψη των νησιών.

Αυτές οι τάσεις αντικατοπτρίζουν το ξεθώριασμα της πραγματικής έννοιας του οικοτουρισμού, μια κίνηση από τον αληθινό οικοτουρισμό προς τον επιφανειακό. Ο απώτερος σκοπός του οικοτουρισμού θα πρέπει να είναι να εμποτίσει ολόκληρη την τουριστική βιομηχανία με μια περιβαλλοντικά και πολιτισμικά ευαίσθητη δραστηριότητα, που συνεισφέρει στη βιώσιμη εξέλιξη των αναπτυσσόμενων χωρών. Σίγουρα υπάρχει μία κίνηση προς αυτή την κατεύθυνση εκ μέρους πολλών τουριστών και της μαζικής αγοράς. Ωστόσο η τάση προς τον επιφανειακό τουρισμό, διαμέσου της «πράσινης επικάλυψης» της βιομηχανίας με διαφημιστικές εικόνες και καλαισθητικές αλλαγές, είναι δυνατότερη. Κάποτε σε μερικούς από τους πιο παλιούς και ανεκτίμητους φυσικούς προορισμούς του κόσμου, όπως τα νησιά Γκαλαπάγκος, το Νεπάλ ή το Monteverde επισκέπτες ήταν οι πιο ρωμαλέοι και ιδιόρρυθμοι. Τώρα, όμως, με τη βελτίωση των μεταφορών από γη και αέρα, τις καλύτερες συνθήκες διαμονής και την εκτεταμένη διαφήμιση, αυτοί οι προορισμοί προωθούνται σε ένα μαζικό κοινό. Ταυτόχρονα δε αυτός ο φτωχά προγραμματισμένος και υπερεκτιμημένος επιφανειακός οικοτουρισμός, ως μαζικός τουρισμός ή ακόμα και παραδοσιακός φυσικός τουρισμός, μπορεί να φέρει μόνο οριακά κέρδη, αλλά σοβαρές περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις. Σήμερα, μερικοί επισκέπτες φθάνουν στις κορυφές βουνών μέσω αυτού που διαφημίζεται ως « οικοτουρισμός του μέλλοντος », δηλαδή ενός ελικοπτερου. Στις « περιηγήσεις ελικοπτερου » οι επισκέπτες πετούν σε υψηλές κορυφές βουνών,

όπου βγαίνουν έξω , τεντώνουν τα πόδια τους , βγάζουν φωτογραφίες και μετά επιστρέφουν . Τέτοιου είδους περιηγήσεις σαφώς συνεισφέρουν ελάχιστα στην επιμόρφωση του τουρίστα και φυσικά καθόλου στην διατήρηση του περιβάλλοντος ή την τοπική οικονομική ανάπτυξη .

Οι προσπάθειες της τουριστικής βιομηχανίας να παραμερίσει τον οικοτουρισμό , για να προωθήσει τον επιφανειακό οικοτουρισμό με αντάλλαγμα βραχυπρόθεσμα κέρδη , οδήγησε μερικούς ειδικούς του τουρισμού να παραιτηθούν από τη λέξη «οικοτουρισμός» και να δεχθούν την όλη ιδέα ως κάτι που είναι απλά ουτοπία . Όπως το θέτει ο *B.Harvey* « Στις αρχές του 1990 έγινε τόσο πολύ θόρυβος γύρω από τη λέξη «οικοτουρισμός» , τόσοι πολλοί άνθρωποι τη χρησιμοποίησαν , με τόσους διαφορετικούς τρόπους που έχασε το νόημά της » . Σαν αντίληψη , σαν ένα σύνολο αρχών και μεθόδων , ο οικοτουρισμός ίσως είναι ακόμα σε βρεφική ηλικία . Για να αναγνωρίσουμε τι είναι ο επιφανειακός και να καθορίσουμε πότε ο αυθεντικός εφαρμόζεται , χρειάζεται ακόμα να ανακαλύψουμε τρόπους που ο αυθεντικός οικοτουρισμός μπορεί να προχωρήσει από το απλά να είναι ένα προϊόν διαφήμισης στην κατηγορία του φυσικού τουρισμού , στο να γίνει ένα ευρύ σύνολο αρχών και μεθόδων , που μεταμορφώνουν τον τρόπο που ταξιδεύουμε και τον τρόπο λειτουργίας της τουριστικής βιομηχανίας .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

Προς ένα αυθεντικό οικοτουρισμό

Στην προσπάθεια να διασφαλιστεί το υπεύθυνο και αυθεντικό πρόσωπο του οικοτουρισμού, είναι απαραίτητο να τηρηθούν ορισμένες βασικές προϋποθέσεις από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς.

α) τουριστικοί πράκτορες

- ♦ Οφείλουν να έχουν επιμορφωθεί για την έννοια της διατήρησης της βιοποικιλότητας και της σχέσης της με τον οικοτουρισμό. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να έχουν εκπαιδευτεί συγκεκριμένα για τις πολιτισμικές και κοινωνικο-οικονομικές ιδιαιτερότητες των εκάστοτε οικοτουριστικών προορισμών που διαχειρίζονται. Εξάλλου, σε συνάρτηση με τα παραπάνω, οι διαδικασίες πιστοποίησης μπορούν να εξασφαλίσουν, ως ένα βαθμό, το επίπεδο των παρεχομένων υπηρεσιών και τον επαγγελματισμό που διακρίνει αυτές.
- ♦ Έχουν ευθύνη για την πληροφόρηση και εκπαίδευση των τουριστών προτού το ταξίδι. Με αυτό τον τρόπο, ο οικοτουρίστας είναι προετοιμασμένος για την επαφή του με τους ιθαγενείς κατοίκους και την τοπική χλωρίδα και πανίδα. Στόχος είναι να προσαρμόσει την συμπεριφορά του, ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι αρνητικές επιπτώσεις της επίσκεψης στα ευαίσθητα αυτά περιβάλλοντα. Η πληροφόρηση μπορεί να αφορά και πρακτικά μέρη, όπως ο κατάλληλος εξοπλισμός, ρουχισμός και προσωπικές προμήθειες για την κάθε περιοχή. Βέβαια η ενημέρωση των τουριστών πρέπει να συνεχίζεται και κατά τη διάρκεια των περιηγήσεων, ενώ μετά το ταξίδι μπορούν να σταλούν επιστολές κατ'οίκον που αφορούν επερχόμενες ευκαιρίες για εθελοντικές εργασίες, φυλλάδια για να γίνουν μέλη μη κερδοσκοπικών οργανισμών και γενικότερα τρόπους παρακίνησης και ευαισθητοποίησης για ενεργή συμμετοχή στη διατήρηση των τοπικών οικοσυστημάτων.
- ♦ Όσο αναφορά την ίδια τους την εταιρεία, πρωτεύουσας σημασίας είναι η συμμετοχή του προσωπικού από όλες τις βαθμίδες σε εκπαιδευτικά προγράμματα, που παρέχουν σωστή καθοδήγηση για βιώσιμες πρακτικές και βελτίωση των ικανοτήτων επικοινωνίας με τους πελάτες κάτω από τις ιδιαίτερες αυτές συνθήκες. Στο τομέα αυτό θεμιτή είναι και η συνεργασία με τοπικά εκπαιδευτικά ιδρύματα και μη κυβερνητικούς οργανισμούς.

- ♦ Η διαχείριση των τουριστικών πακέτων πρέπει να γίνεται έτσι ώστε στο κάθε γκρουπ να διατηρείται ένας μικρός αριθμός συμμετεχόντων . Επίσης , είναι σημαντικό να γίνεται μια συνετή διανομή των γκρουπ , ώστε να μην επιβαρύνεται ένας οικοτουριστικός προορισμός . (αρχή φέρουσας ικανότητας)
- ♦ Απαραίτητη είναι η προώθηση οικοτουριστικών επιχειρήσεων και καταλυμάτων που ανήκουν στους ιθαγενείς , η προσφορά εργασίας με εύρος ευκαιριών στους ντόπιους κατοίκους και η χρήση των τοπικών προϊόντων , αποφεύγοντας φυσικά εκείνα που προέρχονται από απειλούμενα είδη .
- ♦ Η επιλογή των κατάλληλων οικο-καταλυμάτων είναι επίσης καθοριστική . Θα πρέπει να συγκεντρώνουν μια σειρά χαρακτηριστικών όπως : η συμφωνία με την περιβαλλοντική δεοντολογία , η αρμονία με την τοπική αρχιτεκτονική και εσωτερική διακόσμηση , η χρήση συσκευών εξοικονόμησης ενέργειας και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η ασφαλή διαχείριση των στερεών και οργανικών αποβλήτων, ακόμα οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και διάθεση επεξηγηματικού και εκπαιδευτικού υλικού (π.χ. φυλλάδια , βιβλία) .

β) ντόπιος πληθυσμός

- ♦ Από την πλευρά της η τοπική κοινωνία θα πρέπει να δρα συλλογικά , ώστε να έχει πρωταρχικό ρόλο στις διαχειριστικές αποφάσεις που την αφορούν . Αυτή οριοθετεί την πρόσβαση στους ιδιωτικούς χώρους και ιερούς τόπους , καθιερώνει τις προτιμώμενες ή επιτρεπόμενες δραστηριότητες των τουριστών , υποδεικνύει τα ενδεδειγμένα χρονικά πλαίσια επισκέψεων , θέτει τα όρια πρόσβασης στην γνώση της κουλτούρας και των διάφορων τελετουργικών .
- ♦ Τα έσοδα που εισρέουν στην κοινότητα θα πρέπει να κατανέμονται σωστά μεταξύ των κατοίκων (π.χ. σύστημα κυκλικής ροής , ίσες τιμές προϊόντων) , ενώ ένα μέρος σκόπιμο είναι να χρησιμοποιείται για κοινωφελείς σκοπούς , όπως η χρηματοδότηση υπηρεσιών υγείας (π.χ. φαρμακευτικό υλικό) , σχολείων (π.χ. γραφική ύλη) , προγραμμάτων για τη διατήρηση του τοπικού οικοσυστήματος και άλλα .

γ) οικοτουρίστας

- ♦ Το πρώτο βήμα για κάθε οικοτουρίστα είναι να επιμορφωθεί για το ταξίδι που πρόκειται να κάνει . Να μάθει για την τοπική ιστορία , τα ήθη και τα έθιμα, μερικά βασικά από την τοπική γλώσσα και φυσικά για το οικοσύστημα . Πρέπει να προσεγγίσει το ταξίδι του με την επιθυμία να μάθει , παρά απλά να παρατηρήσει .

- ♦ Έρευνα για την επιλογή του σωστού τουριστικού πράκτορα , αυτού που πληρεί όλα τα πρότυπα και τους κώδικες ηθικής της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης , θέτοντας ερωτήσεις που αφορούν όλα όσα αναφέραμε στην α΄ παράγραφο .
- ♦ Οποιαδήποτε δράση θα πρέπει να γίνεται με σεβασμό προς την κουλτούρα των ιθαγενών κατοίκων και το φυσικό περιβάλλον στο οποίο ζουν. Χαρακτηριστικοί ως προς αυτό είναι οι διάφοροι κώδικες συμπεριφοράς που έχουν αναπτυχθεί , όπως του *Colvin* (1994) (βλ. Πίνακα 7.1) .

Πίνακας 7.1 Κώδικας συμπεριφοράς για τους επισκέπτες , που πρέπει να σέβονται τους ιθαγενείς πληθυσμούς .

-
- Ποιος λειτουργεί το πρόγραμμα αυτό . Η λειτουργία γίνεται από ιθαγενείς ; Αν ναι , συμμετέχει ολόκληρη η κοινότητα , ή μήπως κερδίζουν ορισμένες μόνο οικογένειες ;
  - Αν η λειτουργία δε γίνεται από ιθαγενείς , οι ντόπιες κοινότητες λαμβάνουν ένα μερίδιο από τα κέρδη ή κάποια άλλα οφέλη , όπως εκπαίδευση ; Η μήπως επωφελούνται μόνο λίγα άτομα ή οικογένειες ;
  - Μάθετε όσα περισσότερα μπορείτε σχετικά με την ντόπια κουλτούρα και τα έθιμα . Επισκεφτείτε τα τοπικά γραφεία των ιθαγενών πληθυσμών για πληροφορίες κα υλικό σχετικά με τη ζωή τους .
  - Μην παίρνετε φωτογραφίες χωρίς να ζητήσετε πρώτα άδεια .
  - Αν θέλετε να κάνετε δώρο , κάντε ένα χρήσιμο δώρο στην κοινότητα και όχι σε ένα μόνο άτομο (π.χ. ένα δώρο στο ντόπιο σχολείο) . Οι περισσότερες ιθαγενείς κοινότητες λειτουργούν συλλογικά .
  - Αποφύγετε να δίνετε φιλοδωρήματα στους ιθαγενείς . Αν είστε μέλος ενός γκρουπ , μπορείτε όλοι μαζί να συνεισφέρετε ένα ποσό στην κοινότητα .
  - Μη δίνετε υποσχέσεις , που δεν μπορείτε ή δεν πρόκειται να κρατήσετε - για παράδειγμα , να στείλετε φωτογραφίες στους ντόπιους κατοίκους όταν επιστρέψετε στο σπίτι σας .
  - Να έχετε μαζί σας δικές σας ταμπλέτες καθαρισμού του νερού . Αποφύγετε να βράζετε το νερό , διότι εξαντλείται η καύσιμη ξυλεία κα συμβάλλετε στην καταστροφή των δασών .
  - Μην αφήνετε πίσω σας πράγματα και χρησιμοποιείτε κυρίως βιοδιασπώμενα σαπούνια .
  - Μη συλλέγετε φυτά ή φυτικά προϊόντα χωρίς άδεια .
  - Φοράτε κατάλληλα και διακριτικά ρούχα (π.χ. ορισμένοι πολιτισμοί προσβάλλονται από το θέαμα μιας γυναίκας , που φοράει σορτς , ακόμα και αν οι ίδιοι κυκλοφορούν γυμνοί από τη μέση και πάνω) .
  - Σεβαστείτε τα έθιμα των ντόπιων κατοίκων . Αντιμετωπίστε τους ανθρώπους με σεβασμό , ως να θέλατε εσείς , να τους είχανε επισκέπτες στο σπίτι σας .
-

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο

Οικοτουριστικά μοντέλα ανά τον κόσμο

I. Conservation International

Εικόνα 8.1 Οικοτουριστικοί προορισμοί όπου δρα η CI

Η *Conservation International** (CI) είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός, που μάχεται για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας του πλανήτη, ενώ παράλληλα επιχειρεί να αποδείξει ότι ο άνθρωπος μπορεί να ζήσει αρμονικά με τη φύση. Μια από τις σημαντικότερες πρωτοβουλίες της οργάνωσης αυτής ήταν η δημιουργία του προγράμματος *Debt-for-Nature Swap* (Ανταλλαγή Χρέους για Φύση), με το οποίο προσφέρει έξυπνες ιδέες συντήρησης του περιβάλλοντος στα έθνη με υψηλό εξωτερικό χρέος. Η CI αγοράζει τις ξένες τους οφειλές προσφέροντας ως αντάλλαγμα εθνικά προγράμματα συντήρησης του περιβάλλοντος. Πολλοί σπάνιοι βιότοποι, που κινδύνευαν να εξαφανιστούν, τώρα αποτελούν ασφαλή καταφύγια για εκατοντάδες είδη υπό εξαφάνιση.

Στόχος της *Conservation International* για τον οικοτουρισμό είναι να δρα ως σύνδεσμος μεταξύ των τοπικών κοινοτήτων και της τουριστικής βιομηχανίας, ώστε να αναπτύξει και να υποστηρίξει οικονομικά οικοτουριστικές επιχειρήσεις, που συμβάλλουν στην συντήρηση του περιβάλλοντος και παράλληλα να ωθήσει τον ευρύτερο τουριστικό κλάδο προς μια υψηλότερη οικολογική βιωσιμότητα. Είναι πεποίθησή της ότι, παρά τις επικρίσεις, ο

* conservation = συντήρηση, διατήρηση της φύσης

οικοτουρισμός, εφόσον σχεδιαστεί και εμφυτευτεί σωστά, μπορεί να είναι ένα αποτελεσματικό εργαλείο συντήρησης της φύσης, όσο και ένα επιτυχές κοινοτικό αναπτυξιακό μοντέλο. Προκειμένου να επιτύχει τους στόχους αυτούς το τμήμα οικοτουρισμού της CI δημιούργησε μια σειρά διεθνών και τοπικών προγραμμάτων σε όλο τον κόσμο και σε χώρες όπως Βολιβία, Βραζιλία, Περού, Γουατεμάλα, Μποτσουάνα, Γκάνα, Μαδαγασκάρη, Ινδονησία, Παπούα Νέα Γουινέα, Φιλιππίνες, Νησιά Σολόμωντα (*παρακάτω παρουσιάζονται εκτενέστερα κάποια παραδείγματα*). Τα προγράμματα αυτά:

- Προωθούν τον οικοτουρισμό στους ιθύνοντες ως μια εναλλακτική οικονομική δραστηριότητα, απέναντι σε αυτές που είναι καταστροφικές για το περιβάλλον
- Βοηθούν τις κοινότητες, επιχειρήσεις, μη κυβερνητικούς οργανισμούς και άλλους τοπικούς φορείς να δημιουργήσουν πιο οικονομικά και περιβαλλοντικά βιώσιμα οικοτουριστικά προϊόντα και να καθιερώσουν καλύτερες πρακτικές.
- Παρέχουν εργαλεία απαραίτητα για να αναπτυχθούν ανεξάρτητες και ανταγωνιστικές οικοτουριστικές επιχειρήσεις.
- Εγκαθιδρύουν ένα συμμετοχικό πλαίσιο για τον προγραμματισμό και τη δημιουργία μιας οικοτουριστικής πολιτικής σε εθνικό επίπεδο

Μέσα για την επίτευξη των παραπάνω είναι μια σειρά εκπαιδευτικών μηχανισμών όπως:

- Επιμορφωτικά σεμινάρια που εισάγουν τον βιώσιμο τουρισμό σαν εργαλείο ανάπτυξης που διασφαλίζει την οικονομική και κοινωνική ευημερία των ντόπιων πληθυσμών, καθώς και την προστασία πρωτόγονων περιβάλλοντων. Τα σεμινάρια αυτά παρέχουν πληροφορίες, ώστε να βοηθήσουν τις κοινότητες να πάρουν μια συνειδητή απόφαση για το αν πρέπει να επιλέξουν τον οικοτουρισμό ως ένα βιώσιμο εργαλείο ανάπτυξης. Παρουσιάζουν τόσο τα οφέλη, όσο και τους κινδύνους μιας επιχείρησης που βασίζεται στον τουρισμό.
- Μία οικοτουριστική εκτίμηση, δηλαδή μια σύντομη ανάλυση της πραγματικότητας και των προοπτικών του οικοτουρισμού σε ένα έθνος ή μια περιοχή. Αυτή η εκτίμηση διεξάγεται με τη μορφή εργαστηρίου ή ανεξάρτητα.
- Συμμετοχικά εργαστήρια προγραμματισμού, μια σειρά διαδραστικών εργαστηρίων που παράγουν μια ομάδα ένθερμων υποστηρικτών, οι οποίοι συνεργάζονται για την προώθηση του οικοτουρισμού στην περιοχή.

- Τα εργαστήρια « Κώδικες των Καλύτερων Πρακτικών » , που παρέχουν καθοδήγηση για τις καλύτερες μεθόδους προς τους υποστηρικτές του οικοτουρισμού σε συνάρτηση με την ποιότητα και τη βιωσιμότητα .
- Το εργαστήριο « Ανάπτυξης του Οικοτουριστικού Προϊόντος » προάγει οικοτουριστικά προϊόντα που ωφελούν τις τοπικές κοινότητες και προστατεύουν το περιβάλλον . Τα οικοτουριστικά προϊόντα είναι συνδυασμός των πόρων , των δραστηριοτήτων και των τουριστικών υπηρεσιών που πωλούνται και διαχειρίζονται από επαγγελματίες τουριστικούς πράκτορες . Οι συμμετέχοντες μαθαίνουν τα εργαλεία που χρειάζονται για να διεξάγουν απογραφή των πόρων και έρευνα αγοράς, ανάπτυξη, προώθηση και εμφύτευση ενός προϊόντος. Οικονομικός σχεδιασμός, νομικά θέματα , παρακολούθηση και αξιολόγηση , αναπτυξιακά επιχειρησιακά σχέδια , συμπεριλαμβάνονται στο εργαστήριο .
- Η CI παρέχει τεχνική υποστήριξη και εκπαίδευση στις οικοτουριστικές επιχειρήσεις που διευθύνονται και διαχειρίζονται από τις τοπικές κοινότητες . Καίρια σημεία υποστήριξης είναι η ανάπτυξη της επιχείρησης , οικονομικός προγραμματισμός , μάρκετινγκ και η διαμόρφωση βιώσιμων δομών ιδιοκτησίας και διαχείρισης .

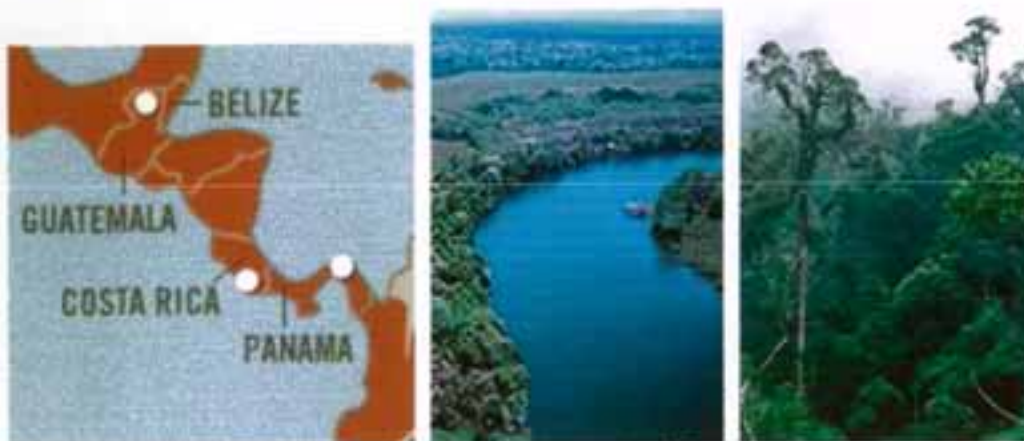
Εκτός από τα παραπάνω , η CI προωθεί διεθνώς τους οικοτουριστικούς προορισμούς στους οποίους δραστηριοποιείται , τόσο σε τουριστικούς πράκτορες , όσο και απευθείας σε οικοτουρίστες χρησιμοποιώντας στρατηγικές μάρκετινγκ , προσέγγιση των ΜΜΕ , εμπορικές επιδείξεις , συνεργασίες με τουριστικές εταιρείες και το διαδίκτυο . Η δημιουργία του *Ecotravel Center* είναι ένα τέτοιο παράδειγμα . Πρόκειται για έναν διαδικτυακό τόπο που παρέχει πληροφορίες σχετικά με τους οικοτουριστικούς προορισμούς , τους ταξιδιωτικούς πράκτορες , τα καταλύματα , αλλά και γενικότερα για τη φιλοσοφία και δράση της *Conservation International* στο τομέα αυτό .

Εικόνα 8.2 Βραζιλία ,UNA ECOPARK , Κρεμαστή γέφυρα- μονοπάτι ανήκει στις κορυφές των δέντρων , που κατασκευάζεται έτσι ώστε να μην βλάπτει τα ίδια τα δέντρα ,αλλά και την χλαρίδα και πανίδα του εδάφους .

ι. Η περίπτωση της Γουατεμάλας

Εικόνες 8.3 Χάρτης Κεντρικής Αμερικής με τις περιοχές δράσης της CI, υγρότοποι και τροπικό δάσος της Γουατεμάλας

Η Γουατεμάλα φιλοξενεί ένα μοναδικό μείγμα χλωρίδας και πανίδας. Στα βόρεια της χώρας βρίσκεται η περιοχή του Peten που αποτελεί ένα εκτεταμένο, αλλά υψηλά απειλούμενο οικοσύστημα. Εκεί συναντάμε το *Maya Biosphere Reserve* (Προστατευόμενη Βιόσφαιρα των Μάγια), τη μεγαλύτερη εναπομείνουσα έκταση πρωτόγονου τροπικού δάσους της Κεντρικής Αμερικής (17.000 τχλμ.), όπου βρίσκουν καταφύγιο μια πλούσια ποικιλία ζώων και φυτών, εκ των οποίων πολλά κινδυνεύουν να εξαφανιστούν. Σε αυτή περιλαμβάνεται και το εθνικό πάρκο *Laguna del Tigre*, που συνιστά το μεγαλύτερο υγρότοπο (γλυκού νερού) της Κεντρικής Αμερικής. Το υψηλό επίπεδο βιοποικιλότητας και η αξιοσημείωτη πολιτιστική κληρονομιά συνεισφέρουν στην προοπτική του οικοτουρισμού. Το Peten ήταν κάποτε το κέντρο του πολιτισμού των Μάγια, εκεί βρίσκεται η αρχαία πόλη *Tikal*, που προσελκύει χιλιάδες επισκέπτες κάθε χρόνο. Ωστόσο, το ταξίδι στη περιοχή παραδοσιακά αφορούσε μόνο διήμερες εκδρομές. Αυτό σημαίνει ότι οι τοπικές κοινότητες έχουν αποκομίσει λίγα οφέλη από τον τουρισμό και οι επισκέπτες δεν είχαν την ευκαιρία να ανακαλύψουν οικολογικά, πολιτισμικά και άλλα αρχαιολογικά πλούτη που μπορεί να προσφέρει το Peten. Σε μια προσπάθεια λύσης αυτών των ζητημάτων ο *ProPeten* (CI - Γουατεμάλας) συνεργάζεται με τις τοπικές κοινότητες για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού.

Alianza Verde

Το 1997-1999 το οικοτουριστικό πρόγραμμα της CI ενίσχυσε μια σειρά εργασιών Συμμετοχικού Προγραμματισμού Οικοτουρισμού υπό το όνομα *Alianza Verde* (Πράσινη Συμμαχία) στο Flores, την πρωτεύουσα της περιοχής. Η *Alianza Verde* αποτελεί δέσμευση των κοινοτήτων του Peten να δημιουργήσουν υπεύθυνο τουρισμό στο *Maya Biosphere Reserve*. Ο κύριος στόχος αυτών των εργασιών είναι να συνενώσουν όλους τους υπεύθυνους (κυρίως κυβερνητικούς υπαλλήλους, αντιπροσώπους ιδιωτικού τομέα,

μέλη του τουριστικού συμβουλίου , ειδικούς μη κυβερνητικών οργανισμών και αντιπροσώπους κοινοτήτων) , χρησιμοποιώντας μια μεθοδολογία , που τους επιτρέπει να αναγνωρίσουν τα κρίσιμα προβλήματα στον οικοτουριστικό σχεδιασμό και ανάπτυξη και να καταλήξουν σε πλάνα δράσης και προτάσεις πολιτικής για να απαλείψουν τα εμπόδια .

Τα πρώτα δύο θεματικά εργαστήρια καλύπτουν κοινωνικο-οικονομικά , νομικά , επιχειρησιακής εκπαίδευσης και περιβαλλοντικά θέματα και συνοδεύονται από ένα εργαστήριο που αφορά τις καλύτερες μεθόδους για τον ιδιωτικό τομέα . Συγκεκριμένα αποτελέσματα που έχουν επιτευχθεί στη Προγραμματική Διαδικασία του *Alianza Verde* περιλαμβάνουν : σχέδια δράσης για την άμεση ανάπτυξη του οικοτουριστικού προϊόντος , μια οικοτουριστική πολιτική για την περιοχή του Peten , ένα Κώδικα των Καλύτερων Μεθόδων για την οικοτουριστική ανάπτυξη και ένα τοπικό ορισμό του οικοτουρισμού .

Το επόμενο βήμα της *Alianza Verde* ήταν ένα επιτυχές εργαστήριο , όπου καθιερώθηκε ένα σύστημα πιστοποίησης ότι όλα τα μέλη πληρούν τα προκαθορισμένα περιβαλλοντικά και λειτουργικά επίπεδα υπηρεσιών , καθώς και η προώθηση αυτών των προτύπων μέσω ενός εμπορικού σήματος . Τον Ιούνιο του 1999 η *Alianza Verde* έλαβε μια δωρεά από την *ProArca* για την επίτευξη των στόχων της .

Caminos Mayas (Τα μονοπάτια των Μάγια)

Εικόνα 8.4 Το κόκκινο -πράσινο είδος των *Macaws*

Με την υποστήριξη και συμμετοχή του *ProPeten* (*CI - Γουατεμάλας*) και του Οικοτουριστικού Προγράμματος οι τοπικές κοινότητες αναπτύσσουν μια οικοτουριστική υποδομή για να βοηθήσουν να συγκρατηθεί η κατάστροφη των δασών μέσα στο *Maya Biosphere Reserve* . Σαν αποτέλεσμα της εστίασης του μάρκετινγκ στη τοπική αγορά , μέσω μιας στρατηγικής που βασίζεται στις κοινότητες , με την τεχνική υποστήριξη του Οικοτουριστικού Προγράμματος του *ProPeten* , οι τρεις κοινότητες που διαχειρίζονται τα μονοπάτια αύξησαν το εισόδημά τους κατά 300% . Επανεξετάζοντας μια από τις βασικές αρχές του οικοτουρισμού (την παροχή οικονομικών εναλλακτικών στο ντόπιο πληθυσμό) η *CI* συνειδητοποίησε ότι η εισροή εισοδήματος

από την διεθνή αγορά προς τις κοινότητες, δεν ήταν αρκετά σημαντική, ώστε να εμποδίσει την καταστροφή του δάσους.

Τα νέα *Camino Mayas* είναι μια σειρά περιηγήσεων που διευθύνονται από τις κοινότητες και καλύπτουν διαφορετικά οικοσυστήματα και χωριά στο *Maya Biosphere Reserve*. Οι περιηγήσεις αυτές πωλούνται στους τουρίστες μέσα και γύρω από την πόλη του Flores. Zotz-Tikal, The Scarlet Macaws Trail και το El Mirador είναι τρεις από τις εκδρομές που προσφέρονται μέσα στο τροπικό δάσος. Η κάθε περιήγηση προσφέρει κάτι διαφορετικό, όπως παρατήρηση στις φωλιές των Scarlet Macaws (πανέμορφο είδος παπαγάλων που κινδυνεύει από τη λαθροθηρία των νεογνών), παρακολούθηση των αυτοκρατορικών τρυποκάρυδων, συμμετοχή στην συγκομιδή της «chicle» (τσιχλας) από το δάσος και ένα μονοπάτι στα ερείπια των Μάγια. Μερικά από τα *Camino Mayas* καταλήγουν σε επίσκεψη στα περίφημα ερείπια της Tikal. Οι επισκέπτες ακόμα έχουν την ευκαιρία να απολαύσουν εκδηλώσεις με τις τοπικές παραδόσεις και άλλα πολιτιστικά αξιοθέατα, συμπεριλαμβανομένου τη διαμονή στις κοινότητες. Η επιτυχία των *Camino Mayas* ως μια εναλλακτική οικονομική πηγή για τις κοινότητες που ζουν στο *Maya Biosphere* είναι φαινομενική.

Εικόνα 8.5 Τζιγκουάρ ένα από τα σπάνια και απειλούμενα είδη ζώων της Γουατεμάλας

Σχολεία Γλωσσών

Το *Eco-Escuela de Espanol*, που βρίσκεται στη μικρή πόλη San-Adres στις όχθες της λίμνης Petén-Itza, είναι ένα σχολείο για τουρίστες με εντατικά μαθήματα ισπανικής γλώσσας συνδυασμένα με περιβαλλοντική εκπαίδευση. Οι μαθητές του σχολείου μένουν με τοπικές οικογένειες και ενθαρρύνονται να εργαστούν σε διάφορες εθελοντικές δραστηριότητες μέσα στην κοινότητα. Μετά από επτά χρόνια λειτουργίας πάνω από 2000 μαθητές έχουν συμμετάσχει στο πρόγραμμα. Το *Eco-Escuela* αποτελεί ένα πρότυπο ανεξάρτητης κοινοτικής οικοτουριστικής επιχείρησης, όπου οι ντόπιοι είναι αποκλειστικοί ιδιοκτήτες του σχολείου.

Ακολουθώντας το παράδειγμα του σχολείου στο San-Adres άνοιξε και ένα σχολείο στη γειτονική πόλη San Jose, το *Escuela Bio-Itza*. Με τη βοήθεια της CI το σχολείο έχει αναπτύξει ένα κύκλο μαθημάτων που επικεντρώνεται στη κουλτούρα του Petén. Το πρόγραμμα συνδυάζει μαθήματα στη τάξη με εθελοντική δουλειά και περιηγήσεις.

Εcomaya

Το 1998 δέκα κοινοτικές επιχειρήσεις της Γουατεμάλας συνενώθηκαν για να συστήσουν το *Ecomaya* ένα πρακτορείο μάρκετινγκ, που υποστηρίζει η CI, και που προορισμός του είναι να βοηθήσει τις τοπικές κοινότητες να ανταγωνιστούν τη διεθνή αγορά. Το *Ecomaya* επί του παρόντος συνεργάζεται με το *G.A.P. Adventures* (τουριστικό πρακτορείο διεθνούς εμβέλειας που έχει τη βάση του στον Καναδά) προκειμένου να προωθήσει πελάτες στα *Camino Mayas* και τα σχολεία γλωσσών. Τον επόμενο χρόνο θα εγκαταστήσει ένα γραφείο στις Η.Π.Α., ώστε να αυξήσει την παρουσία της παγκόσμιας αγοράς.

Κέντρο Πληροφόρησης για την Κουλτούρα, τη Φύση και τις Τέχνες του Peten (CINCAP)

Εδρεύει στο Flores και λειτουργεί σαν κέντρο πληροφόρησης για τους τουρίστες που ψάχνουν για ήπιες επίδρασης εναλλακτικά αξιοθέατα στο Peten. Το CINCAP εκθέτει την τοπική φυσική και πολιτιστική ιστορία, τις τοπικές τέχνες και χειροτεχνίες. Ως κέντρο περιφερειακής περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στον τουρισμό, εργάζεται τόσο με τις ντόπιες κοινότητες, όσο και με τους τουρίστες.

ii. Η περίπτωση της Μαδαγασκάρης

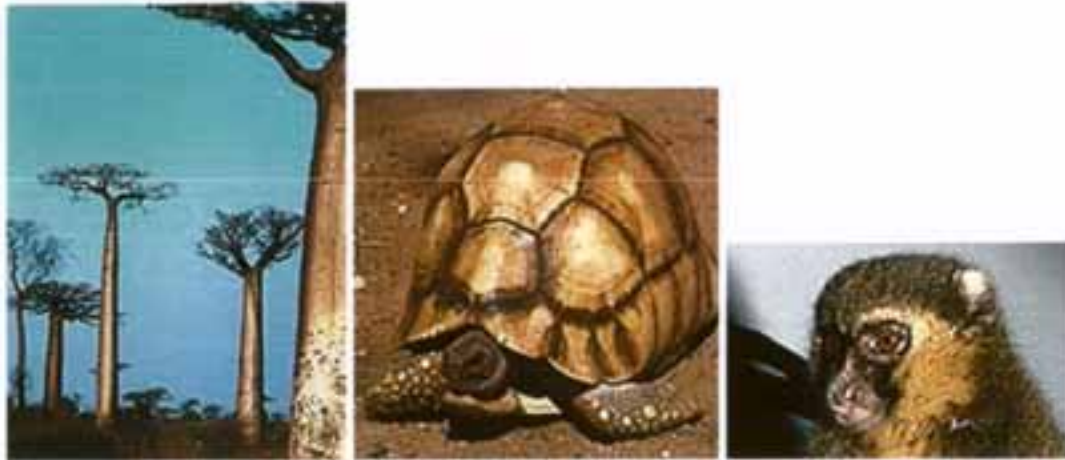

Εικόνα 8.6 Χάρτης με την Μαδαγασκάρη, όπου δρα η CI

Η Μαδαγασκάρη συχνά θεωρείται η πρώτη προτεραιότητα συντήρησης της βιοποικιλότητας στη γη. Η μοναδική της ιστορία εξέλιξης είχε σαν αποτέλεσμα ένα εξαιρετικό αριθμό ειδών εκ των οποίων τα περισσότερα ενδημικά. Δυστυχώς παρά την εκπληκτική της φυσική ιστορία απειλείται από μια αυξανόμενη εκδάωση. Σε αυτό το πλαίσιο το Οικοτουριστικό Πρόγραμμα της *Conservation International* εργάζεται για να αναπτύξει τον οικοτουρισμό στην Μαδαγασκάρη ως μέσο προστασίας της φυσικής της κληρονομιάς.

Ankarafantsika

Εικόνες 8.7 Πρωτόγονο δάσος , χελώνα και λεμούριος , απειλούμενα ενδημικά είδη της Μαδαγασκάρης

Η προστατευόμενη περιοχή *Ankarafantsika* , στη βορειοδυτική Μαδαγασκάρη , παίζει ένα ζωτικό ρόλο στην προστασία των δεξαμενών υδρεύσεως και υποστηρίζει άμεσα 20.000 *Malagasy* που η καθημερινή τους επιβίωση εξαρτάται από αυτή . Η CI πιστεύει ότι ένας οικοτουρισμός επικεντρωμένος στη πλούσια άγρια φύση της *Ankarafantsika* , όχι μόνο θα προωθήσει τη συντήρησή της , αλλά μπορεί επίσης να είναι μια σημαντική πηγή ξένου συναλλάγματος για τη Μαδαγασκάρη . Πολλοί από τους λεμούριους (πρωτόγονο ενδειμικό είδος του νησιού) βρίσκονται μόνο σε αυτή τη γωνιά της γης , ωστόσο ελάχιστα παρατηρητήρια των λεμούριων έχουν συχνούς επισκέπτες . Επιπρόσθετα , η περιοχή φιλοξενεί ένα ερευνητικό σταθμό για ένα απειλούμενο είδος χελώνας , ο οποίος επίσης περιστασιακά δέχεται επισκέψεις .

Το Νοέμβριο του 1998 , η CI διεξήγαγε ένα επιτυχές εργαστήριο Ανάπτυξης Προϊόντος στην *Mahajanga* . Σαν αποτέλεσμα , έξι νέα προϊόντα γύρω από την περιοχή *Ankarafantsika* σχεδιάστηκαν και τώρα εμψυτεύονται . Το εργαστήριο συμπεριλάμβανε όλους τους επενδυτές στην περιοχή , τον ιδιωτικό τομέα , την κυβέρνηση , μη κυβερνητικούς οργανισμούς , αρχηγούς κοινοτήτων , ακόμα και τον βασιλιά των *Sakalava* .

Προκειμένου να διευκολύνει την ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών μεταξύ των χωρών , η CI πρόσφατα έφερε έναν πρώην υπάλληλο της CI Γουατεμάλας να εργαστεί για ένα μικρό χρονικό διάστημα ως σύμβουλος στην *Ankarafantsika* . Κατά τη διάρκεια αυτής της συμβουλευτικής δράσης θα ολοκληρωθεί το εγχειρίδιο του επισκέπτη για την περιοχή , καθώς και ένα κέντρο πληροφόρησης επισκεπτών .

iii. Η περίπτωση της Ινδονησίας

Εικόνες 8.8 Χάρτης με την Ινδονησία, Παραδοσιακή τελετή

Παρότι καταλαμβάνει μόλις το 1,3 % της επιφάνειας της γης το επίπεδο της βιοποικιλότητας της Ινδονησίας ανταγωνίζεται αυτό τις Βραζιλίας. Στα περισσότερα από 17.000 νησιά που συνιστούν το έθνος, ζουν ο μεγαλύτερος αριθμός θηλαστικών ειδών, πάνω από 20.000 είδη φυτών και το 17% των ειδών ιπηνών του κόσμου. Αυτή η ποικιλία της φύσης συμβαδίζει με την ποικιλία των Ινδονησιακών πολιτισμών. Σε ένα πληθυσμό 210 εκ. συναντιούνται εκατοντάδες τοπικές κουλτούρες και γλώσσες. Καθώς το έθνος βιώνει μια αλματώδη οικονομική ανάπτυξη, οι προσπάθειες της CI στην Ινδονησία επικεντρώνονται στην ενδυνάμωση της ικανότητας των Ινδονησιακών Οργανισμών να ιδρύσουν επιτυχείς επιχειρήσεις για την προώθηση της συντήρησης των θαλάσσιων και δασικών οικοσυστημάτων.

Νησιωτικό σύμπλεγμα Togeans

Τα Togeans είναι ένα σύμπλεγμα τροπικών νησιών στον κόλπο του *Sulawesi*, μια παγκοσμίως γνωστή τοποθεσία καταδύσεων. Η CI δραστηριοποιήθηκε στα νησιά Togeans, ώστε να βοηθήσει τις τοπικές κοινότητες να απαλύνουν την περιβαλλοντική καταστροφή, βρίσκοντας εναλλακτικές πηγές εισοδήματος. Η CI συνεργάζεται στενά με τον YABSHI για να αναπτύξει κατευθύνσεις για ένα οικολογικά βιώσιμο θαλάσσιο τουρισμό στα Togeans. Ο YABSHI ίδρυσε ένα μόνιμο ερευνητικό σταθμό στο νησί *Malenge*, όπου η τοπική κοινωνία ενασχολείται με πρότυπες δραστηριότητες. Σε αναγνώριση της πραγματικής απειλής της ανεξέλεγκτης τουριστικής ανάπτυξης, η CI συνεργάζεται με το *District Tourism Agency* (Περιφερειακό Πρακτορείο Τουρισμού) και τις κοινότητες για να διασφαλίσει έναν σωστό σχεδιασμό των προστατευόμενων περιοχών και τουριστικών ζωνών. Αφοσιωμένοι στην συντήρηση της φύσης των νησιών Togeans το TEN (*Togeans Ecotourism Network*), έχει αναλάβει την ευθύνη εκπαίδευσης των τουριστών για το πώς να εκτιμούν τους φυσικούς πόρους των Togeans με ένα πολιτισμικά και οικολογικά ευαίσθητο τρόπο. Η CI, επίσης, υπογραμμίζει τους θεμελιώδεις κινδύνους που απειλούν τη βιοποικιλότητα,

εφιστώντας την προσοχή σε θέματα πολιτικής στους ιθύνοντες και βοηθώντας τις τοπικές κοινότητες με προσεδοφóρες δραστηριότητες που παρέχουν κίνητρα για τη συντήρηση της βιοποικιλότητας . Ο οικοτουρισμός αποτελεί μια ουσιαστική λύση και ενσταλάζει στους κατοίκους των νησιών *Togean* την γνώση του ελέγχου της τουριστικής ανάπτυξης , της βελτίωσης της ποιότητας ζωής και της αποτροπής περαιτέρω φθοράς των κοραλλιογενών υφάλων και των άλλων φυσικών θησαυρών .

Εθνικό Πάρκο *Gunung Gede Pangrango*

Το *Gunung Gede Pangrango* , μόλις μια ώρα μακριά από την Τζακάρτα , προσφέρει μια εξαιρετική ευκαιρία διάδοσης πληροφοριών , τόσο προς τον ντόπιο πληθυσμό , όσο και προς τους τουρίστες , σε σημαντικά θέματα που αφορούν την συντήρηση της φύσης στην Ινδονησία . Η *CI* συνεργάζεται με μια κοινοπραξία για την ανάπτυξη της τουριστικής υποδομής στην περιοχή , που περιλαμβάνει μια κρεμαστή γέφυρα-μονοπάτι ανάμεσα στις κορυφές των δέντρων του δάσους και ένα κέντρο επισκεπτών .

INDECON

Το *Indonesian Ecotourism Network (INDECON)* , (Δίκτυο Ινδονησιακού Οικοτουρισμού) ιδρύθηκε το 1995 από το *Institute for Indonesian Tourism Studies* (Ινστιτούτο Σπουδών για τον Ινδονησιακό Τουρισμό) σε συνεργασία με το *Bina Swadaya Tours* και τη *CI* . Αυτός ο μη κερδοσκοπικός οργανισμός εκδίδει ένα περιοδικό για θέματα που αφορούν τον Ινδονησιακό Τουρισμό και διοργανώνει μηνιαία σεμινάρια τα οποία παρακολουθούν μια ποικιλία μη κυβερνητικών τοπικών οργανισμών , η Ινδονησιακή Κυβέρνηση , ο *USAID* * και εντός της χώρας τουριστικοί πράκτορες . Το Οικοτουριστικό Πρόγραμμα της *CI* δρα ως ένας ειδικός σύμβουλος του *INDECON* και βοηθά στις προσπάθειές τους να υποστηρίξουν τα σχέδια του οικοτουρισμού στην Ινδονησία και να διαμορφώσουν τα διαφορετικά εκπαιδευτικά πρότυπα για τους οδηγούς , τουριστικούς πράκτορες και δημιουργούς οικοτουριστικών προϊόντων .

---

* *USAID* : οργανισμός που υποστηρίζει οικοτουριστικές μελέτες και δραστηριότητες σε πολλά αναπτυσσόμενα έθνη

II. Περίπτωση οικοτουριστικής επιχείρησης βασισμένης στις τοπικές κοινότητες στην περιοχή των Μάγια , στο Μπελίζ

O Toledo Ecotourism Association (T.E.A.) και η φιλοσοφία του

Ο σύλλογος T.E.A. ιδρύθηκε το 1990 από μία ομάδα των *Mayas* , *Garifunas* και *Creoles* στην περιφέρεια του Τολέδο . Με τη συνεργασία ενός τουριστικού επιχειρηματία από την πόλη *Punta Gorda* (Chet Schmidt) γεννήθηκε η ιδέα ενός συστήματος από ξενώνες αρχικά στα χωριά που βρίσκονται στους πρόποδες των Βουνών Μάγια . Το πρόγραμμα του T.E.A. που ονομάστηκε « *Village Guesthouse and Eco-trail Program* » (Πρόγραμμα Ξενώνας Χωριού και Οικο-μονοπατιού) αναπτύχθηκε για να δώσει στους ντόπιους κατοίκους την ευκαιρία να συμμετάσχουν στο σχεδιασμό , διαχείριση , οφέλη και έλεγχο του οικοτουρισμού στα χωριά τους . Με την αύξηση του τουρισμού στην περιοχή , το βασικό μέλημα του συλλόγου ήταν ο έλεγχος του στις κοινότητες , ώστε να μην επηρεάσει αρνητικά τη ζωή και την κουλτούρα τους . Αυτό απαιτεί μια ισορροπία μεταξύ των αναγκών των ντόπιων και των τουριστών . Για να πετύχει αυτή η ισορροπία οι ντόπιοι κάτοικοι πρέπει να είναι οι κύριοι υπεύθυνοι ανάπτυξης και οι επωφελοούμενοι του τουρισμού στα χωριά τους .

Η φιλοσοφία του T.E.A. συνίσταται στο ότι κάθε κοινότητα έχει μια φέρουσα ικανότητα του αριθμού των τουριστών που μπορεί να δεχθεί . Για να μην υπάρχει λοιπόν υπέρβαση , κάθε χωριό δουλεύει σε ένα κυκλικό σύστημα ροής , ώστε οι τουρίστες που επισκέπτονται την περιοχή να μοιράζονται ανάμεσα στα χωριά . Όταν κάποιοι τουρίστες φθάνουν στο γραφείο του T.E.A. στην *Punta Gorda* , κάθε χωριό παίρνει τη σειρά του για να τους φιλοξενήσει . Αφότου ένα χωριό έχει φιλοξενήσει ένα γκρουπ , περιμένει τη σειρά του μέχρι που όλα τα υπόλοιπα χωριά να φιλοξενήσουν τουρίστες . Κατά αυτό τον τρόπο μοιράζονται τα έσοδα , όσο και οι επιπτώσεις από τον τουρισμό . Μέσα στο κάθε χωριό διάφορες οικογένειες συμμετέχουν στο πρόγραμμα , ως οδηγοί , φτιάχνοντας γεύματα για τους επισκέπτες , φροντίζοντας τον ξενώνα και σε ορισμένες περιπτώσεις ως αφηγητές ιστοριών , χορευτές και μουσικοί . Μόλις μια οικογένεια προσφέρει μια υπηρεσία, όπως π.χ. μαγειρική , παίρνει ξανά σειρά μόνο όταν γίνει ένας κύκλος από όλες τις οικογένειες , έτσι ώστε τα οφέλη να διανέμονται ισότιμα . Ο σκοπός αυτής της «κυκλικής ροής» είναι να ελαχιστοποιηθούν οι συγκρούσεις μεταξύ των κοινοτήτων και ανάμεσα στους κατοίκους , ώστε να μην υπάρχει μονοπώλιο των ξενώνων από μια οικογένεια ή μια ομάδα . Με αυτή την τακτική οι οικογένειες δεν εργάζονται ούτε εκθειάζονται υπερβολικά στον τουρισμό . Εξάλλου , επειδή ο οικοτουρισμός δεν έχει την πρόθεση να αντικαταστήσει παραδοσιακές οικονομικές δραστηριότητες , αλλά να τις συμπληρώσει , η κυκλική ροή διανέμει τα οφέλη στην κοινότητα , ώστε όλοι να έχουν τη δυνατότητα να εργάζονται στον οικοτουρισμό χωρίς να θυσιάζουν τις άλλες τους δραστηριότητες .

Η περιοχή είναι πλούσια σε φυσικά, αρχαιολογικά και πολιτιστικά αξιοθέατα τα οποία ο Τ.Ε.Α. περιλαμβάνει στο πρόγραμμά του. Στα Βουνά Μάγια βρίσκονται τροπικά δάση που περικλείουν ένα υψηλό επίπεδο βιοποικιλότητας. Υπάρχουν, επίσης, πολλά ποτάμια και σπηλιές που μπορούν να εξερευνηθούν και τα χωριά του Τ.Ε.Α. είναι κοντά σε διάφορους αρχαιολογικούς τόπους. Οι περιηγήσεις γίνονται με τα πόδια, σε άλογα, ή με κανόε. Πολιτισμικά οι Garífunas, οι Creoles και οι Mayas έχουν πολλές παραδοσιακές δραστηριότητες: χορός, μουσική και χειροτεχνίες που προωθούνται από τον Τ.Ε.Α.. Οι επισκέπτες διανυκτερεύουν στους ξενώνες των χωριών και έχουν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν τη ζωή εκεί. Με δωρεά του WWF (Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση) κατασκευάστηκαν σε όλα τα χωριά κτίρια που φιλοξενούν μικρά μουσεία, βιβλιοθήκες και ένα χώρο πώλησης των τοπικών χειροτεχνιών.

Η υποδομή, οργάνωση και διαχείριση του Τ.Ε.Α.

Για την κατασκευή των ξενώνων χρησιμοποιήθηκαν ντόπια υλικά και το ίδιο ρουστίκ σχέδιο, ώστε να μην διαφέρουν μεταξύ τους, αλλά και να συμβαδίζουν με το τοπικό χρώμα. Κάθε χωριό έχει ένα ξενώνα που χωρίζεται σε δύο δωμάτια και όπου μπορούν να μείνουν έως οχτώ άτομα.

Καθεμία κοινότητα ιδρύει μια προστατευόμενη περιοχή, όπου αναπτύσσεται ένα οικο-μονοπάτι για τους τουρίστες, το οποίο προσφέρει περαιτέρω έσοδα. Μέσα σε αυτές τις προστατευόμενες περιοχές καλλιέργειες κακάο, φαρμακευτικών φυτών καθώς και μια περιοχή αναδάσωσης, δημιουργούνται για την γνωριμία των τουριστών με την τοπική πανίδα και τις παραδοσιακές αγροτικές μεθόδους.

Οι διανυκτερεύσεις, τα γεύματα, οι περιηγήσεις και οι άλλες υπηρεσίες τιμολογούνται το ίδιο σε κάθε χωριό. Τα μέλη του Τ.Ε.Α. που παρέχουν υπηρεσίες στην κοινότητα κρατούν το 80% των εσόδων από τους τουρίστες και το 20% δίδεται στο γραφείο του Τ.Ε.Α. στην *Punta Gorda*. Από το 20% προκαθορισμένα ποσοστά δίδονται σε ταμεία υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης, συντήρησης της φύσης, διαχειριστικό κόστος του γραφείου, διαφήμιση και κυβερνητικούς φόρους. Από το 80% επίσης προκαθορισμένα ποσοστά δίδονται σε μισθούς των μελών που δουλεύουν σε αυτή τη ροή, προμήθειες, συντήρηση και φόρους.

Προκειμένου να διατηρηθεί ένα υψηλό επίπεδο υπηρεσιών στο σύστημα των ξενώνων έχουν καθιερωθεί ορισμένα πρότυπα. Σε κάθε οικοτουρίστα προσφέρεται ένα «ταξιδιωτικό έντυπο», όπου έχει την ευκαιρία να αξιολογήσει το κατάλυμα περιγράφοντας ό,τι του άρεσε ή όχι και να αναφέρει τα όποια προβλήματα μπορεί να προέκυψαν. Αυτό αποτελεί ένα τρόπο εγγύησης ότι τα πρότυπα πληρούνται. Αν υπάρχουν επαναλαμβανόμενα προβλήματα σε ένα συγκεκριμένο ξενώνα, το συμβούλιο της περιφέρειας, που αποτελείται από μέλη του Τ.Ε.Α., ψηφίζει για το αν πρέπει η κοινότητα να βγει από τη ροή. Μόνο όταν διευθετηθούν τα προβλήματα επιτρέπεται στην κοινότητα να επανέλθει.

Η οργάνωση του Τ.Ε.Α. είναι δημοκρατική με δύο επίπεδα διοίκησης' το πρώτο επίπεδο επιβλέπει όλα τα χωριά του Τ.Ε.Α. και το δεύτερο λειτουργεί στο επίπεδο του χωριού . Και στα δύο ένας πρόεδρος , ένας ταμίας και ένας γραμματέας εκλέγονται κάθε δύο χρόνια . Παράλληλα , συμβουλευτική δράση έχει μια ομάδα που απαρτίζεται από τρεις περιφερειακούς αρχηγούς καθώς και αντιπροσώπους του *Belize Tourism Industry Association* (*Οργανισμός Τουρισμού του Μπελιζ*) , *Toledo Maya Cultural Council* (*Πολιτιστικό Συμβούλιο των Μάγια του Τολέδο*) , το *Toledo Homesite Farming and Ecology Center* (*Αγροτικό και Οικολογικό Κέντρο του Τολέδο*) και ένας κυβερνητικός υπάλληλος *Ανάπτυξης της Περιφέρειας του Τολέδο* .

Συμπεράσματα

Μια πιθανή αρνητική συνέπεια του οικοτουρισμού στις κοινότητες , είναι ότι όλα ακόμα και ο χορός , οι αφηγήσεις ιστοριών , η μουσική , οι χειροτεχνίες έχουν μια τιμή . Παρόλο που η χρηματική αξία σε αυτές τις παραδόσεις μπορεί να τις επιχορηγεί , αποτελεί και ένα κίνδυνο να τις μετατρέψει σε ένα εμπορικό προϊόν που δεν έχει πλέον πολιτισμική και πνευματική σημασία .

Ωστόσο δεν μπορούμε να παραβλέψουμε τα κοινωνικο-οικονομικά οφέλη , που προαναφέραμε , τα οποία προκύπτουν από το σύστημα κυκλικής ροής και τη δημοκρατική οργάνωση του Τ.Ε.Α. . Τέλος , σημαντική είναι η συνεισφορά στη συντήρηση της φύσης , τόσο με την μείωση της εξάρτησης από μη βιώσιμες αγροτικές καλλιέργειες και τη χρήση του δάσους , όσο και με την ενίσχυση ενός ταμείου του Τ.Ε.Α. για τη φύση .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο

Ο οικότουρισμός στην Ελλάδα

Εικόνα 9.1 Υδροβιότοπος Έβρου

Άξονες τουριστικής πολιτικής

Θα λέγαμε ότι έχει αρχίσει πλέον να εκτιμάται και στην Ελλάδα η ζωτική σημασία της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Στο πλαίσιο των σχετικών πολιτικών και δράσεων της Ε.Ε. εντάσσονται οι συνεχείς προσπάθειες του Ε.Ο.Τ. για να ενσωματωθούν οι αρχές της βιωσιμότητας στη στρατηγική και τις πρακτικές της ανάπτυξης του τουριστικού τομέα και για την προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος ως πολύτιμου τουριστικού πόρου.

Η δραστηριότητα του Ε.Ο.Τ. εστιάζεται στην σταθερή εφαρμογή των ρυθμίσεων και μέτρων που ισχύουν, καθώς και στην προώθηση επιλεκτικών νέων νομοθετικών και χρηματοδοτικών εργαλείων που σχετίζονται ιδιαίτερα με την προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος και τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Ειδικότερα, η σχετική πολιτική του Ε.Ο.Τ. ακολουθεί τέσσερις κύριους άξονες:

- *Προώθηση χωρικών ρυθμίσεων και ελέγχων*
(καθορισμός τουριστικά κορεσμένων περιοχών, έλεγχος μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την ίδρυση ή επέκταση τουριστικών εγκαταστάσεων, σύνταξη και έλεγχος τήρησης τεχνικών προδιαγραφών ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων, καθορισμός χρήσεων γης σε παραλιακές περιοχές, εφαρμογή κοινοτικών οδηγιών, κλπ.)
- *Προώθηση πρότοπων δράσεων και σχεδίων διαχείρισης ειδικών περιοχών*
(εκπόνηση μελετών σχετικά με την οργάνωση και την ανάδειξη χώρων, τη διαχείριση επισκεπτών - κατάρτιση και επιμόρφωση σε περιβαλλοντικά θέματα - ενέργειες ενημέρωσης και προβολής - σύσταση ειδικών φορέων διαχείρισης)

- *Πολιτική προώθησης οικονομικών κινήτρων*
(επιχορηγήσεις σε επενδύσεις σε μη κορεσμένες περιοχές , εκσυγχρονισμός εγκαταστάσεων με φιλικές προς το περιβάλλον τεχνικές και μεθόδους , στήριξη μικρών και μεσαίων τουριστικών επιχειρήσεων για την προώθηση ήπιων μορφών τουρισμών κλπ.)
- *Εναισθητοποίηση του κοινού* , σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και ήπιων μορφών τουρισμού (εκστρατείες ενημέρωσης προβολής εθνικής ή τοπικής κλίμακας)

Για την εφαρμογή αυτών των πολιτικών , ο Ε.Ο.Τ. χρησιμοποιεί , ως κατάλληλο εργαλείο , ένα ευρύ φάσμα επιμέρους δράσεων , χρησιμοποιώντας εθνικούς και κοινοτικούς πόρους . Η Ελλάδα συμμετέχει στο *5ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον 1992-2000* («Προς την βιώσιμη ανάπτυξη»)* της Ε.Ε. , στο οποίο περιλαμβάνονται ειδικά μέτρα πολιτικής για τον τουριστικό τομέα . Οι ομάδες-στόχος αυτών των μέτρων είναι το γενικό κοινό και οι τοπικές κοινωνίες , οι επισκέπτες τουρίστες , η τοπική και η νομαρχιακή αυτοδιοίκηση , οι επαγγελματίες του τουριστικού τομέα , τα στελέχη και το προσωπικό υπηρεσιών και φορέων που συνδέονται με την ανάπτυξη του τουρισμού .

Πρωτοβουλίες και δράσεις

Οι κυριότερες πρωτοβουλίες και δράσεις που έχει αναλάβει τα τελευταία χρόνια ο Ε.Ο.Τ. , στο πλαίσιο του *5ου Ευρωπαϊκού Προγράμματος Δράσης* , είναι ενδεικτικά οι εξής :

- προώθηση διαφόρων προγραμμάτων βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης , με μελέτες και έργα που έχουν αναλάβει οι υπηρεσίες του Ε.Ο.Τ. (πρόγραμμα παραδοσιακών οικισμών , προώθηση ορεινού τουρισμού , αγρο-τουρισμού , κλπ.)
- επιβολή αυστηρού θεσμικού πλαισίου για την ανέγερση τουριστικών εγκαταστάσεων , με την απαίτηση εκπόνησης μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και την τήρηση περιβαλλοντικών όρων (ιδιαίτερα , ως προς την κατανάλωση νερού και ενέργειας , την διάθεση λυμάτων και απορριμμάτων , τις εκπομπές θορύβου και αερίων , κλπ.)
- ειδικά προγράμματα κατάρτισης και επιμόρφωσης προσωπικού και στελεχών του τουριστικού τομέα σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος και εναλλακτικών μορφών τουρισμού

* Το πρόγραμμα αυτό καταρτίστηκε παράλληλα με το 'Agenda 21' (βλ. Κεφάλαιο 5) και η δράση του επικεντρώνεται στη βιώσιμη ανάπτυξη στα πλαίσια της Ε.Ε.

- ενημέρωση και επιμόρφωση του κοινού για την προστασία του περιβάλλοντος (έκδοση και διανομή σχετικών αφισών και φυλλαδίων , συμμετοχή σε εκθέσεις και συνέδρια)
- συμμετοχή σε διάφορα ευρωπαϊκά πλοτικά προγράμματα σχετικά με τον ορεινό τουρισμό και την προστασία του περιβάλλοντος σε παραλιακές περιοχές , σε συνεργασία με ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και την τοπική αυτοδιοίκηση (προγράμματα « *Smart* », « *Γαλάζιες Σημείες* »)
- σύνταξη εθνικού τομεακού σχεδίου ανάπτυξης στο πλαίσιο του Σχεδίου Περιφερειακής Ανάπτυξης 2000-2006 , στο οποίο περιλαμβάνονται δράσεις φιλικές προς το περιβάλλον και προώθηση ήπιων μορφών τουρισμού
- προώθηση και προβολή ήπιων μορφών τουρισμού (ορεινού , οικολογικού , πολιτιστικού , αγροτικού) μέσω δημοσίων επενδύσεων και του Β' Κ.Π.Σ. σε ορεινές διαδρομές , μονοπάτια και καταφύγια , αποκατάσταση και ανάδειξη παραδοσιακών οικισμών και διατηρητέων κτιρίων , έργα ανάδειξης κάστρων , προβολή πολιτιστικής κληρονομιάς και φυσικών τοπίων , κλπ.
- συνεργασία και συντονισμός δράσεων με διάφορους φορείς και μη κυβερνητικές οργανώσεις για την προώθηση του οικοτουρισμού.

Τέλος, στα πλαίσια της κήρυξης του 2002 ως «*Διεθνές Έτος Οικοτουρισμού*», η Ελλάδα, υπό την προτροπή του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, συμμετέχει με ένα διεθνές συνέδριο με τίτλο «*Η ανάπτυξη του οικοτουρισμού: Η διεθνής εμπειρία και η περίπτωση της Ελλάδας*». Το συνέδριο αυτό θα πραγματοποιηθεί στη Θεσσαλονίκη 2-4 Νοεμβρίου 2001, με διοργανωτές το Υπουργείο Ανάπτυξης και τον Ε.Ο.Τ. (εκτενέστερη αναφορά γίνεται στο Κεφάλαιο 10)

Οικοτουριστικός προορισμός

Παρότι, όπως προαναφέραμε, ο οικοτουρισμός στην χώρα μας είναι ακόμα στο στάδιο εμφύτευσης, ο πλούτος και η ποικιλία των ελληνικών οικοσυστημάτων παρέχουν πλήθος δυνατοτήτων. Εθνικοί Δρυμοί (Πίνδου, Βίκου Αώου κα), υδροβιότοποι (Δέλτα Έβρου, Πρέσπες, Λίμνη Κερκίνης κα), φαράγγια, σπήλαια, ακτές και θαλάσσια περιβάλλοντα, όπου συναντάμε μια εκπληκτική χλωρίδα και πανίδα. Ανάμεσα σε αυτά κατάφυγιο βρίσκουν και τα πασίγνωστα προστατευόμενα είδη της μεσογειακής φώκιας *μονάχους μονάχους*, στο θαλάσσιο πάρκο Αλοννήσου και της θαλάσσιας χελώνας *καρέτα καρέτα*, στη Ζάκυνθο.

Ένα παράδειγμα περιοχής μεγάλης οικολογικής αξίας, που είναι και οικοτουριστικός προορισμός, αποτελεί το Δάσος Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου,

στη καρδιά του νομού Έβρου . Προστατευόμενη περιοχή από το 1980 , περιλαμβάνει δύο ζώνες αυστηρής προστασίας (72.900 στρέμματα) και μια περιφερειακή ζώνη (357.100 στρέμματα) . Αυτή η γωνιά της θρακικής γης υπήρξε ανέκαθεν σημαντικός βιότοπος για τα αρπακτικά πουλιά, σήμερα δε αποτελεί ένα από τα τελευταία καταφύγια τους σε ολόκληρη την Ευρώπη . Τριάντα έξη είδη ημερόβιων αρπακτικών έχουν παρατηρηθεί στην περιοχή . Εδώ βρίσκεται και η τελευταία στην Ελλάδα αποικία του *μαυρόγυπα*, ενός είδους που είναι ιδιαίτερα σπάνιο . Το ενδιαφέρον όμως που παρουσιάζει η ευρύτερη περιοχή του δάσους δεν εξαντλείται στην παρουσία των αρπακτικών πουλιών . Το τοπίο και η βλάστηση όλης της περιοχής χαρακτηρίζονται από έντονη ποικιλομορφία . Εκτεταμένα δάση πευκών και δρυών εναλλάσσονται με ρεματιές , μικρά χωράφια , βοσκοτόπους και ορθοπλαγιές : ένα μωσαϊκό βιοτόπων όπου φιλοξενούνται πολλά ζώα και φυτά . Μόνο μέσα στην προστατευόμενη περιοχή έχουν καταγραφεί 219 είδη πουλιών , 40 είδη ερπετών και αμφιβίων και 48 είδη θηλαστικών .

Οι προσπάθειες για την προστασία και την ανάδειξη της περιοχής ξεκίνησαν το 1986 από τα Υπουργεία ΠΕΧΩΔΕ και Γεωργίας , με χρηματοδότηση από την Ε.Ε. . Το WWF Ελλάς έχει μόνιμη παρουσία στη περιοχή από το 1992 , διεξάγοντας προγράμματα με στόχο τη μακροπρόθεσμη προστασία της , τη διατήρηση του πληθυσμού των αρπακτικών πουλιών , την ευαισθητοποίηση του κοινού και την ανάπτυξη του οικοτουρισμού . Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ενεργό συμμετοχή των τοπικών φορέων . Συγκεκριμένες δράσεις περιλαμβάνουν : σύνταξη Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης για το Δάσος της Δαδιάς , σύνταξη σχεδίου Προεδρικού Διατάγματος για την προστασία της περιοχής και προώθησή του για υπογραφή , επιστημονική παρακολούθηση των πουλιών και μελέτη των βιοτόπων , δημιουργία υποδομής για τον οικοτουρισμό με τη συμμετοχή των τοπικών φορέων (π.χ. εξοπλισμός και λειτουργία κέντρου ενημέρωσης, εκπαίδευση οικοξεναγών).

Το 1996 ξεκίνησε στη Δαδιά το *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για το Περιβάλλον (ΕΠΠΕΡ)* , στο πλαίσιο του *Β' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης* . Οι δραστηριότητες του *ΕΠΠΕΡ* στην προστατευόμενη περιοχή περιλαμβάνουν :

- Μελέτη και κατασκευή νέου Κέντρου Ενημέρωσης στη Δαδιά
- Έργα ερμηνείας περιβάλλοντος (αναβάθμιση του παρατηρητηρίου , παραγωγή ενημερωτικού υλικού, κτλ)
- Δημιουργία κλουβιών φιλοξενίας για τραυματισμένα αρπακτικά πουλιά
- Κάλυψη των αναγκών σε εξοπλισμό επιστημονικής παρακολούθησης
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού

Σήμερα στο χωριό Δαδιά λειτουργεί το Οικοτουριστικό Κέντρο , που περιλαμβάνει ξενώνα 20 δωματίων , δυναμικότητας 60 κλινών , και αναψυκτήριο - εστιατόριο . Παράλληλα υπάρχει το Κέντρο Ενημέρωσης με μόνιμη έκθεση , όπου πραγματοποιούνται προβολές ταινιών και διαφανειών . Σε απόσταση περίπου δύο χιλιομέτρων από το Οικοτουριστικό Κέντρο , μέσα στη ζώνη αυστηρής προστασίας , ένα κλειστό παρατηρητήριο προσφέρεται για να απολαύσει κανείς το μοναδικό θέαμα των αρπακτικών που έρχονται στην ταϊστρα (μια επιλεγμένη θέση στο δάσος όπου οι φύλακες

αφήνουν νεκρά ζώα για τους γύπες, ως τροφική ενίσχυση). Η Δημοτική Επιχείρηση Δαδιάς αναλαμβάνει τη μεταφορά των επισκεπτών στο παρατηρητήριο διαθέτοντας για το σκοπό αυτό μικρό λεωφορείο με οδηγό - ξεναγό, καθώς και τα απαραίτητα κιάλια και τηλεσκόπια. Για τους επισκέπτες που θέλουν να νιώσουν τη μαγεία του δάσους, υπάρχουν αρκετά μονοπάτια με άρτια σήμανση που ξεκινούν από το Οικοτουριστικό Κέντρο. Ακολουθώντας τα φτάνει κανείς στο παρατηρητήριο, στην κορυφή του λόφου Γκίμπρενα, ή στο Κάψαλο - το υψηλότερο σημείο της προστατευόμενης περιοχής (620μ)- από όπου μπορεί να χαρεί την πανοραμική θέα. Το Οικοτουριστικό Κέντρο αποτελεί επίσης ιδανικό ορμητήριο για περιηγήσεις στα όμορφα τοπία και τους παραδοσιακούς οικισμούς της ευρύτερης περιοχής: στο Δέλτα του Έβρου, στο Σουφλί, στα βυζαντινά τείχη του Διδυμότειχου, στα γραφικά Πομακοχώρια και το παλιό παραδοσιακό χωριό της Λευκίμης.

Εικόνα 9.2 Μαυρόγυπας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10^ο

2002 Διεθνές Έτος Οικοτουρισμού

I. Στόχοι και κύριες δράσεις

Οι οικοτουριστικές δραστηριότητες επεκτείνονται ραγδαία ανά τον κόσμο μέσα στις δύο τελευταίες δεκαετίες, ενώ περαιτέρω ανάπτυξη αναμένεται στο μέλλον. Αναγνωρίζοντας την παγκόσμια σπουδαιότητά του, τα Ηνωμένα Έθνη ανακήρυξαν το 2002 ως το « Διεθνές Έτος Οικοτουρισμού » και η επιτροπή του για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη ζήτησε από τους διεθνείς οργανισμούς, τις κυβερνήσεις και τον ιδιωτικό τομέα να αναλάβουν δραστηριότητες υποστήριξης. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO) και το Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών (UNEP) ένωσαν τις δυνάμεις τους στην προπαρασκευή και τον συντονισμό των δραστηριοτήτων που θα λάβουν χώρα σε διεθνές επίπεδο κατά τη διάρκεια του έτους.

Το Διεθνές Έτος Οικοτουρισμού (IYE) θα προσφέρει μια ευκαιρία για την αναθεώρηση των οικοτουριστικών εμπειριών παγκοσμίως, προκειμένου να εδραιωθούν εργαλεία και θεσμικά πλαίσια τα οποία διασφαλίζουν την βιώσιμη ανάπτυξή του στο μέλλον. Αυτό σημαίνει μεγιστοποίηση των οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών οφελών του οικοτουρισμού και αποφυγή των μειονεκτημάτων και αρνητικών συνεπειών του παρελθόντος.

Προσπάθειες για την καλύτερη κατανόηση του οικοτουρισμού, καθώς και τη βελτίωση του σχεδιασμού, της διαχείρισης και των στρατηγικών προώθησής του διεξάγονται από πολλές οικοτουριστικές εταιρείες, κυβερνήσεις και ερευνητές ανά την υφήλιο. Ωστόσο, έως τώρα δεν έχει πραγματοποιηθεί μια αληθινά ολοκληρωμένη προσπάθεια που να επιτρέπει στους διάφορους ιθύνοντες να εκφράσουν τις απόψεις τους, να διαδώσουν ευρέως τα αποτελέσματα που έχουν επιτευχθεί, ή να τα συμπληρώσουν έτσι ώστε να παράγουν τις απαραίτητες συνεργασίες που θα διασφαλίσουν ότι ο οικοτουρισμός γεννά τα οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά οφέλη που προσδοκούνται από αυτόν.

Βάσει των παραπάνω, ο WTO και το UNEP επιθυμούν την ανάμειξη όλων των εμπλεκόμενων στο χώρο του οικοτουρισμού κατά τη διάρκεια του Διεθνούς Έτους λαμβάνοντας υπόψη τους ακόλουθους στόχους:

- ♦ Περισσότερη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των δημόσιων αρχών , του ιδιωτικού τομέα και των πολιτών , αναφορικά με την ικανότητα του οικοτουρισμού να συνεισφέρει στη συντήρηση της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς , καθώς και την βελτίωση του επιπέδου ζωής μιας περιοχής .
- ♦ Διάδοση μεθόδων και τεχνικών για το σχεδιασμό , θέσπιση κανόνων , διαχείριση και επιτήρηση του οικοτουρισμού , που εγγυώνται την μακροπρόθεσμη βιωσιμότητά του .
- ♦ Προώθηση ανταλλαγής επιτυχών εμπειριών στο πεδίο του οικοτουρισμού .
- ♦ Αύξηση των ευκαιριών για επαρκές μάρκετινγκ και προώθηση των οικοτουριστικών προορισμών και προϊόντων στις διεθνείς αγορές .

Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί οι δύο οργανισμοί ανέλαβαν από κοινού τις παρακάτω κύριες δραστηριότητες :

- Να εκδώσουν , μαζί με την *Παγκόσμια Ένωση Συντήρησης της Φύσης (IUCN)* , ένα οδηγό για τη βιώσιμη ανάπτυξη και διαχείριση του τουρισμού στα εθνικά πάρκα και τις προστατευόμενες περιοχές , που είναι οι κύριοι προορισμοί του οικοτουρισμού .
- Να διευκολύνουν και να λάβουν μέρος στα περιφερειακά συνέδρια και σεμινάρια σε συγκεκριμένες πτυχές του οικοτουρισμού , που θα λάβουν χώρα κατά τη διάρκεια του 2001 και στις αρχές του 2002 παγκοσμίως* .
- Να αφιερώσουν την Παγκόσμια Ημέρα Τουρισμού 2002 στο θέμα του οικοτουρισμού .
- Να δημιουργήσουν ένα τόπο συνάντησης στο διαδίκτυο που θα επιτρέψει στους διάφορους οργανισμούς και παράγοντες να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με δραστηριότητες και γεγονότα, καθώς και να ανταλλάξουν συμπεράσματα από οικοτουριστικά σχέδια .

---

* Μερικές από τις χώρες μέλη του WTO που έχουν δηλώσει συμμετοχή μέχρι τώρα και έχουν προετοιμάσει ή οργανώσει ήδη εκδηλώσεις είναι : Αυστρία , Βραζιλία , Κολομβία , Κόστα Ρίκα , Ακτή του Ελεφαντοστού , Εκουαδόρ , Ελ Σαλβαδόρ , Νησιά Φίτζι , Γερμανία , Γκάνα , Ελλάδα , Ινδία , Κένυα , Μάλτα , Άγιος Μαυρίκιος , Μεξικό , Νικαράγουα , Σενεγάλη , Σεϋχέλλες , Ταϊλάνδη .

II. Η κύρια εκδήλωση του ΥΓΕ :Η Παγκόσμια Συνδιάσκεψη Οικοτουρισμού που θα πραγματοποιηθεί στο Κεμπέκ του Καναδά στις 19-22 Μαΐου 2002

Αυτή η Συνδιάσκεψη αποτελεί το βασικό ορόσημο του ΥΓΕ . Αναμένεται να είναι η μεγαλύτερη παγκόσμια συνάντηση όλων των κατηγοριών παραγόντων του οικοτουρισμού , συμπεριλαμβανομένου Υπουργών , στελεχών δημόσιου τομέα , τουριστικών εταιρειών και των εμπορικών τους συλλόγων , τοπικών αρχών , διαχειριστών εθνικών πάρκων , μη κυβερνητικών οργανισμών , της ακαδημαϊκής κοινότητας και άλλων . Το πρόγραμμα της συνδιάσκεψης επικεντρώνεται σε τέσσερα κύρια θέματα :

1. Οικοτουριστικός σχεδιασμός και ανάπτυξη προϊόντος : η πρόκληση της βιωσιμότητας

Βιώσιμες οικοτουριστικές πολιτικές σε εθνικά και τοπικά επίπεδα , σχεδιασμός διαχείρισης της γης , χρήση εθνικών πάρκων και προστατευόμενων περιοχών , χτίσιμο βιώσιμων οικοτουριστικών προϊόντων , περιβαλλοντική εκπαίδευση και επεξήγηση μέσω του οικοτουρισμού , ανάπτυξη ανθρώπινων πόρων για οικοτουριστικές επιχειρήσεις , ισορροπία μεταξύ αναπτυξιακών στόχων συντήρησης της φύσης κτλ .

2. Επιτήρηση και θέσπιση κανόνων του οικοτουρισμού : αξιολόγηση προόδου προς τη βιωσιμότητα

Νομοθεσία , νόρμες και άλλοι κανονισμοί για τις οικοτουριστικές δραστηριότητες , εθελοντικά σχήματα , πιστοποίηση και οικο-ετικέτες , καταμέτρηση των επιπτώσεων , δείκτες βιωσιμότητας , ρόλους των διαφόρων παραγόντων για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με τους κανόνες κτλ .

3. Μάρκετινγκ και προώθηση του οικοτουρισμού : προσέγγιση των «βιώσιμων» καταναλωτών

Έρευνα αγοράς , τεχνικές μάρκετινγκ , μέθοδοι προώθησης , πληροφόρηση των τουριστών , ηθική συμπεριφορά , συμμαχίες μάρκετινγκ δημόσιου-ιδιωτικού τομέα , συνεταιριστικό μάρκετινγκ για τις μικρές οικοτουριστικές επιχειρήσεις κτλ .

4. Αρνητικές επιπτώσεις και οφέλη του οικοτουρισμού : βιώσιμη κατανομή μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων

Καταμέτρηση του οικονομικού κόστους και των οφελών του οικοτουρισμού , εκτίμηση των πιθανών περιβαλλοντικών και κοινωνικο-πολιτισμικών επιπτώσεων του οικοτουρισμού , λήψη προληπτικών μέτρων , ενθάρρυνση της τοπικής κοινωνίας να αναμειχθεί σε οικοτουριστικές επιχειρήσεις , συνεισφορά στη συντήρηση της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς κτλ .

Σε όλες τις τέσσερις θεματικές ενότητες η εστίαση θα είναι σε δύο κύρια σημεία :

- Τη βιωσιμότητα του οικοτουρισμού από περιβαλλοντικής, οικονομικής και κοινωνικο-πολιτικής άποψης
- Την ανάμειξη των τοπικών κοινοτήτων στην οικοτουριστική αναπτυξιακή διαδικασία, τη διαχείριση και την επιτήρηση των οικοτουριστικών δραστηριοτήτων, καθώς και τη συμμετοχή στα κέρδη που απορρέουν από αυτά.

III. Τελική έκθεση του σεμιναρίου για το σχεδιασμό, ανάπτυξη και διαχείριση του οικοτουρισμού στην Αφρική, που πραγματοποιήθηκε στο Μαπούτο της Μοζαμβίκης στις 5-6 Μαρτίου 2001, στα πλαίσια του Διεθνούς Έτους Οικοτουρισμού 2002

Η Αφρικανική ήπειρος περιλαμβάνει εκτεταμένες προστατευόμενες περιοχές, οι οποίες φιλοξενούν μια ευρεία ποικιλία οικοσυστημάτων και παραδοσιακών πολιτισμών, που αποτελούν κύρια αξιοθέατα του φυσικού τουρισμού. Σε πολλές χώρες απέραντα εθνικά πάρκα συνιστούν τον κλασικό τουριστικό προορισμό παρατήρησης των άγριων ζώων και πολλές οικοτουριστικές δραστηριότητες πραγματοποιούνται σε φυσικές περιοχές κάτω από διαφορετικά νομικά πλαίσια και διαχειριστικές δομές, εμπλέκοντας παράγοντες από όλους τους τομείς της κοινωνίας.

Λαμβάνοντας υπόψη τα τοπικά χαρακτηριστικά το Σεμινάριο έθεσε τα εξής κύρια ζητήματα :

1. Ανάπτυξη του οικοτουρισμού στα εθνικά πάρκα, προστατευόμενες και άλλες φυσικές περιοχές

- Θεσμικά πλαίσια :
  - Τουρισμός και οικοτουρισμός στις εθνικές στρατηγικές
  - Πολιτικές και κανόνες για την διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών
  - Διασυννοριακά εθνικά πάρκα και προστατευόμενες περιοχές
- Ο τουρισμός και η συντήρηση της άγριας φύσης και των κατοίκων της
- Σύμπραξη δημόσιου-ιδιωτικού τομέα : κυβερνητικές αρχές σε συνεργασία με οικοτουριστικές εταιρείες, αναδόχους κτλ.

2. Ανάμειξη των τοπικών κοινοτήτων

- Ο ρόλος των κοινοτήτων που ζουν μέσα και γύρω από προστατευόμενες περιοχές
- Ευκαιρίες απασχόλησης, κατανομή των οφελών
- Κοινοτικές πρακτικές συντήρησης της φύσης

- Ιδιοκτησία της γης και έλεγχος της οικοτουριστικής αναπτυξιακής διαδικασίας από τις κοινότητες
- Κοινοτικοί συνεταιρισμοί , μη κυβερνητικοί οργανισμοί
- Εκπαίδευση και ελεγχόμενη ικανότητα δόμησης στις τοπικές κοινότητες

3. Διαχείριση των εγκαταστάσεων , επισκεπτών και δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τον οικοτουρισμό

- Οικοκαταλύματα και άλλες εγκαταστάσεις διαμονής
- Υπηρεσίες μεταφοράς , υποδομή ανάπτυξης και διαχείρισης
- Καθοδήγηση και εκπαίδευση των επισκεπτών
- Υποδομή και υπηρεσίες πληροφόρησης και επικοινωνίας

Περίληψη των συζητήσεων και συμπερασμάτων του Σεμιναρίου

Αυτή η έκθεση συνοψίζει τα ζητήματα που εξετάστηκαν στο σεμινάριο του Μαπούτο στο πλαίσιο των τεσσάρων θεμάτων που θα δομήσουν τη *Παγκόσμια Συνδιάσκεψη Οικοτουρισμού* (βλ. σελ. 49-50)

► Σχεδιασμός και ανάπτυξη του οικοτουρισμού*

Έγινε σαφές από τις περιπτώσεις που παρουσιάστηκαν και από τα επιχειρήματα που τέθηκαν στις συζητήσεις , ότι είναι σημαντικό να καθοριστούν ξεκάθαροι στόχοι για τα οικοτουριστικά προγράμματα . Χωρίς αυτούς δεν θα είναι δυνατό να αναγνωριστεί τι έχει επιτευχθεί και δεν θα υπάρχει τρόπος μέτρησης της επιτυχίας ή της αποτυχίας . Ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη του οικοτουρισμού αποτελεί κύρια ευθύνη των εθνικών και τοπικών κυβερνήσεων . Οι αφρικανικές κυβερνήσεις είναι αυτές που κατέχουν την καλύτερη θέση για να αναλάβουν την ευθύνη του σχεδιασμού και ανάπτυξης του οικοτουρισμού . Πολλοί συμμετέχοντες στο σεμινάριο υποστήριξαν ότι οι διαχειριστές των πάρκων και των προστατευόμενων περιοχών της Αφρικής μπορούν να διευκολύνουν την ανάπτυξη του οικοτουρισμού . Οι ζώνες αυτές συχνά αποτελούν τα αξιοθέατα της περιοχής τους , γεγονός που παρέχει ευκαιρίες για τους διαχειριστές των πάρκων να παίξουν ένα αρχηγικό ρόλο στην ανάπτυξη του τουρισμού σε μια περιοχή , προς όφελος των κοινοτήτων και επιχειρήσεων .

Θεσμικά εμπόδια υψώνονται διότι συχνά δεν έχουν δοθεί οι κατάλληλες διαταγές στα υπουργεία και πολλές φορές έχουν αντικρουόμενους στόχους . Δεν υπάρχει σύμφωνη πολιτική ή θεσμικό πλαίσιο στον οικοτουρισμό . Δεν υπάρχουν αντιπρόσωποι του κοινοτικού τουρισμού και έτσι επανειλημμένα η κοινότητα μένει εκτός συστήματος , όταν κατευθύνεται η διαχείριση του τουρισμού . Δεν υπάρχει οικονομική δέσμευση απέναντι στον κοινοτικό

---

* απόσπασμα από το 1^ο θέμα

τουρισμό . Τα εμπόδια πολιτικής επιτείνονται από την έλλειψη αποτελεσματικής διοίκησης' στρατηγικές χρειάζονται να εμφυτευτούν .

Η αποτελεσματική διαχείριση και θέσπιση κανόνων περιλαμβάνει τις υπηρεσίες μεταφορών , νερού , άγριας φύσης και πολιτισμού , καθώς και πολλών άλλων κυβερνητικών υπουργείων , στην Αφρική όπως και σε όλο τον κόσμο . Η οικοτουριστική ανάπτυξη συχνά δοκιμάζεται από συγκρούσεις μεταξύ κυβερνητικών υπουργείων και οργανισμών - υπάρχουν δυσκολίες για τη δημιουργία ακέραιων πολιτικών στις αφρικανικές χώρες , όπως και αλλού στον κόσμο . Οι ίδιοι οι άνθρωποι είναι αυτοί που συνεισφέρουν στην ανάπτυξη των εθνικών στρατηγικών . Οι κυβερνήσεις δεν έχουν επενδύσει αρκετά στην ανάπτυξη του επαγγελματισμού αναφορικά με σχεδιασμό , τη θέσπιση κανόνων και την ανάπτυξη του οικοτουριστικού προϊόντος . Η πολιτική είναι ασαφής , γιατί η Αφρική στερείται ενός πυρήνα επαγγελματιών τουρισμού , καθώς και εξαιτίας της συνεχόμενης ροής των υπαλλήλων των υπουργείων , που δεν τους επιτρέπει να εφαρμόσουν τα όσα έμαθαν για την ανάπτυξη του τομέα που απασχολούνται .

Τα διασυννοριακά φυσικά πάρκα που προσανατολίζονται στη συντήρηση της φύσης , προσφέρουν έξοχες ευκαιρίες για την ανάπτυξη νέων τουριστικών προϊόντων , προωθώντας τη συνεργασία αρκετών χωρών , προκειμένου να παράγουν νέα προϊόντα φυσικής κληρονομιάς και να δώσουν δυνατότητες στις τοπικές κοινότητες να αναμειχθούν στον τουρισμό .

IV. «Η ανάπτυξη του οικοτουρισμού : Η διεθνής εμπειρία και η περίπτωση της Ελλάδος» . Συνέδριο που θα πραγματοποιηθεί στη Θεσσαλονίκη 2-4 Νοεμβρίου 2001 , στα πλαίσια του Διεθνούς Έτους Οικοτουρισμού

Το Υπουργείο Ανάπτυξης και ο Ε.Ο.Τ. ανέλαβαν τη διοργάνωση του διεθνούς συνεδρίου , του οποίου σκοπός είναι η προσέγγιση των πιθανών τρόπων προώθησης του οικοτουρισμού, κάτω από το πρίσμα της βιώσιμης ανάπτυξης και μέσω της ανταλλαγής απόψεων και εμπειριών που αποκομίστηκαν στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες της Ευρώπης και της Μεσογείου Πιο συγκεκριμένα , επιδιώκεται η συγκέντρωση ενός σημαντικού αριθμού παρουσιάσεων και περιπτώσεων που αφορούν τη διαχείριση οικοτουριστικών προϊόντων και τις πολιτικές για την προώθηση του οικοτουρισμού. Αυτή η συνάντηση θα προσδώσει συμπεράσματα , ώστε να υιοθετηθούν πιο κατάλληλες πολιτικές και να ασκηθούν βελτιωμένες πρακτικές στο πεδίο της οικοτουριστικής ανάπτυξης .

Η Ελλάδα διαθέτει άφθονους πόρους για την πιθανή προσέλκυση των τουριστών που ενδιαφέρονται για οικολογικά θέματα . Ο πλούτος και η ποικιλία οικολογικών πόρων , συνιστούν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα , που η Ελλάδα έχει να προσφέρει σε όλους αυτούς που ενδιαφέρονται να επισκεπτούν περιοχές με αξιοσημείωτη βιοποικιλία και παράλληλα αναζητούν να διατηρήσουν τα φυσικά και ανθρώπινα οικοσυστήματα . Προκειμένου , να επικεντρωθεί σε αυτές τις πολύτιμες πηγές και να διασφαλίσει τη σωστή διαχείρισή τους , είναι απαραίτητο να γίνει γόνιμη σύγκριση

και ανταλλαγή των εμπειριών που έχουν αποκομιθεί , καθώς και να καθιερωθεί μια σύγκριση μεταξύ των διαφορετικών προσεγγίσεων που έχουν αναπτυχθεί σε διεθνές επίπεδο αναφορικά με τον οικοτουρισμό .

Τα αναμενόμενα αποτελέσματα από την προώθηση των οικοτουριστικών δραστηριοτήτων είναι κυρίως τα ακόλουθα :

- ♦ Διαφοροποίηση του οικοτουριστικού προϊόντος
- ♦ Εμπλουτισμός της προσφοράς
- ♦ Ικανοποίηση της ζήτησης ενός αυξανόμενου τμήματος της τουριστικής αγοράς
- ♦ Ώθηση της επέκτασης της τουριστικής περιόδου
- ♦ Προστασία του οικοσυστήματος μιας περιοχής με ενεργό τρόπο

Ο οικοτουρισμός έχει θετικά αποτελέσματα κυρίως σε μακροπρόθεσμή βάση , ενώ σε πολλές περιπτώσεις τα άμεσα οικονομικά οφέλη είναι σχετικώς περιορισμένα . Για να εδραιωθεί σωστά και να αποδώσει το μέγιστο των πιθανών οφελών , πρέπει να συνιστά μέρος ενός ευρύτερου σχεδίου , το οποίο θα περιβάλλει την ελεγχόμενη ανάπτυξη των τουριστικών δραστηριοτήτων και την επιτήρηση της περιβαλλοντικής προστασίας , σε συνάρτηση με τη συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων , τόσο στη διαδικασία σχεδιασμού , όσο και στην εμφύτευση . Οι πολιτικές που θα αναπτυχθούν πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και απαιτήσεις των οικοτουριστικών δραστηριοτήτων .

Το συνέδριο στοχεύει στην εκπλήρωση αυτής της ανάγκης πιο αποτελεσματικού σχεδιασμού και εμφύτευσης των σχετικών ενεργειών . Ακόμα φιλοδοξεί να ανταποκριθεί στα αιτήματα των τοπικών κυβερνήσεων , των τοπικών αναπτυξιακών οργανισμών όπως και σε αυτά των επιχειρηματιών της τουριστικής βιομηχανίας , έτσι ώστε να επιτελέσει μια πληρέστερη και εις βάθος εξέταση των προβλημάτων και να διασφαλίσει μια ακριβέστερη γνώση των απαιτήσεων που συνδέονται με τη βιώσιμη ανάπτυξη των περιοχών που παρουσιάζουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά .

Θέματα συζήτησης κατά τη διάρκεια του συνεδρίου

Οι παρουσιάσεις πρέπει να καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα των οικοτουριστικών ζητημάτων . Ειδικότερα τα ζητήματα προτεραιότητας που θα προσφωνηθούν είναι :

- ♦ Εκτίμηση της συνεισφοράς του οικοτουρισμού στην οικονομία , απασχόληση και περιφερειακή ανάπτυξη
- ♦ Δομή της αγοράς (καταμερισμός της δομής ζήτησης , προσφοράς)
- ♦ Μάρκετινγκ και προώθηση

- ♦ Χτίσιμο των απαραίτητων παρεχόμενων υπηρεσιών (μεταφορές, διαμονή, διατροφή, πληροφόρηση κτλ)
- ♦ Πολιτικές και προγράμματα που εισηγείται η πολιτεία
- ♦ Νομικό πλαίσιο (καθεστώς προστασίας, αρμοδιότητες των εμπλεκόμενων οργάνων, νομοθεσία)
- ♦ Επιτήρηση, μηχανισμοί και διαδικασίες ελέγχου
- ♦ Πιστοποίηση των υποδομών, υπηρεσιών και επαγγελματικών ικανοτήτων
- ♦ Ο ρόλος της τοπικής και περιφερειακής διοίκησης
- ♦ Συνεισφορά και πρωτοβουλίες μη κυβερνητικών οργανισμών
- ♦ Προστασία και αποκατάσταση των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών
- ♦ Μηχανισμοί διαχείρισης
- ♦ Τεχνικές, πρότυπα και προδιαγραφές (υποδομή, υλικά κατασκευής, σηματοδότηση, χάρτες κτλ)
- ♦ Εκπαίδευση προσωπικού
- ♦ Πληροφόρηση και ενημέρωση του κοινού

Τα παραπάνω ζητήματα θα περιλαμβάνονται και θα συζητούνται σε τέσσερις θεματικούς άξονες :

- A :** Δομή της αγοράς (ομάδες με ειδικά ενδιαφέροντα, δομές ζήτησης, μάρκετινγκ κτλ)
- B :** Νομικό πλαίσιο και πολιτικές που αποσκοπούν στην ανάπτυξη του οικοτουρισμού σε εθνικό και διεθνές επίπεδο
- Γ :** Περιπτώσεις μελέτης από άλλες χώρες
- Δ :** Περιπτώσεις μελέτης από την Ελλάδα

Επιπλέον θα λάβουν χώρα συζητήσεις στρογγυλής τραπέζης που θα ασχοληθούν με συγκεκριμένα ζητήματα :

1. : Επαγγελματικές συνθήκες , αγορά εργασίας , εκπαίδευση επαγγελματιών
2. : Όργανα χρηματοδότησης και πιθανότητες συμμετοχής σε επιχειρησιακά προγράμματα

Επιλεγμένοι αντιπρόσωποι επαγγελματιών και επιστημονικών σωματείων , της τοπικής αυτοδιοίκησης , του Υπουργείου Ανάπτυξης και του Ε.Ο.Τ. , άλλων υπουργών , Τουριστικών σχολών , εμπορικών σωματίων και μη κυβερνητικών οργανισμών θα συμμετέχουν σε αυτές τις συζητήσεις στρογγυλής τραπέζης .

Τέλος , την τρίτη μέρα του συνεδρίου έχει προγραμματιστεί μια επίσκεψη - μελέτης σε προστατευόμενη περιοχή που παρουσιάζει ένα ξεχωριστό φυσικό περιβάλλον .

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το *Διεθνές Έτος Οικοτουρισμού* αποτελεί μια θαυμάσια ευκαιρία να τεθούν οι βάσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη του οικοτουρισμού στο μέλλον παγκοσμίως. Θα πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι στην φιλόδοξη αυτή προσπάθεια εφαρμογής ενός σωστού οικοτουρισμού συμμετοχοί και συνυπεύθυνοι είναι όλοι ερευνητές, εθνικές και περιφερειακές αρχές, μη κυβερνητικοί οργανισμοί, τουριστικοί πράκτορες και επιχειρήσεις, τοπικές κοινότητες και οικοτουρίστες. Άλλωστε η μεγαλύτερη περιβαλλοντική πρόκληση παραμένει η ώθηση της ευρύτερης τουριστικής βιομηχανίας προς την οικολογικά βιώσιμη εξέλιξή της.

ΠΗΓΕΣ

1. 'Οικοτουρισμός', D.Fennell , 1999
2. 'Ecotourism : A sustainable option ?', E.Cater & G.Lowman , 1994
3. 'Ecotourism in the less developed world', D.B.Weaver , 1998
4. 'Take only photographs , leave only footprints : The environmental impacts of wildlife tourism', D.Roe ,N.Williams , B.D. Clayton , 1997, TES
5. 'Understanding the market for sustainable tourism', P.Eagles , 1995, TES
6. 'Towards a principled evaluation of Ecotourism ventures', G.Wallace ,TES
7. 'The global structure of the Nature Tourism Industry : Ecotourists , Tour Operators and Local Business', B.Higgins , TES
8. 'How to choose an ecotour operator', International Ecotourism Society ,TES
9. 'Ecotourism Guidelines for nature tour operators', N.Bennington ,1993, TES
10. 'Community based ecotourism in the Maya forest : A case study from Belize'
The Nature Conservancy USAID/MAYAFOR PROJECT, J.Beavers,1995, TES
11. 'Conservation International Initiatives', TES
12. 'Ecotourism and Indigenous Peoples', H.Zeppel , 1997 ,
(Ecotourism Information Center)
13. 'The challenge of ecotourism : A call of for higher standards', J.Shores , 1999
14. 'Ecotourism and sustainable development', M.Honey, (www.untamedpath.com)
15. 'Eco-tourism or Eco-terrorism', A.Pleumarom,1995, (www.untamedpath.com)
16. 'Two way track . Biodiversity Conservation and Ecotourism: An investigation of linkages , mutual benefits and future opportunities',
N.Preece , P.Ooster , D.James , (Environment Australia)
17. 'Δάσος Δαδιάς Λευκίμης Σουφλίου', WWF , ΥΠΕΧΩΔΕ - ΕΠΠΕΡ ,
Δημοτική Επιχείρηση Δαδιάς
18. Ευρωπαϊκή Ένωση (europa.eu.int)
19. Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (www.world-tourism.org)
20. World Travel & Tourism Council (www.wttc.org)
21. E.O.T. (www.gnto.gr)
22. The Ecotourism Society (TES) (www.ecotourism.org)
23. The Ecotravel Center (www.ecotour.org)
24. Conservation International (www.conservation.org)